

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
соціальної роботи та
реабілітації

доктор педагогічних наук,
професор Сопівник І.В.

_____ (підпис) _____ (ПІБ)

“ ____ ” _____ 2025 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ

Спеціальність 231 «Соціальна робота» _____
(код і назва)

Гарант освітньої програми
доктор педагогічних наук, професор

_____ (науковий ступінь та вчене звання)

Осадченко І.І.

_____ (ПІБ)

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи
доктор педагогічних наук, професор

_____ (науковий ступінь та вчене звання)

Сопівник І.В.

_____ (ПІБ)

Виконав

_____ (підпис)

Зінчук Софія Романівна

_____ (ПІБ студента)

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри соціальної роботи та
реабілітації**

Доктор педагогічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ **Сопівник І.В.**

(підпис)

(ПІБ)

“ _____ ” _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

ДО ВИКОНАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Зінчук Софія Романівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

(код і назва)

Освітня програма Соціальна робота

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи «Соціальна підтримка здобувачів у закладах вищої освіти»

затверджена наказом ректора НУБіП України від «08» квітня 2025р. № 581 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру «20» травня 2025р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань, словники, навчальна та довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Аналіз сутності та змісту поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти.
2. Оцінка потреб здобувачів у соціальній підтримці.
3. Програма соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.

Дата видачі завдання «13» вересня 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи _____ **Сопівник І.В.**

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ **Зінчук С.Р.**

(підпис)

(прізвище та ініціали)

студента)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота на тему «Соціальна підтримка здобувачів у закладах вищої освіти» має таку структуру: 1) картку кваліфікаційної бакалаврської роботи; 2) титульний аркуш; 3) завдання до виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи; 4) реферат; 5) зміст; 6) вступ; 7) основну частину (три розділи); 8) загальні висновки; 9) список використаних джерел. Список використаних джерел складає 50 позицій. Обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи становить 63 сторінки.

У першому розділі розкрито теоретичні засади соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Окреслено сутність і зміст поняття «соціальна підтримка» в контексті освітнього середовища, проаналізовано основні теоретичні моделі та підходи до організації соціальної підтримки у закладах вищої освіти, а також розглянуто сучасний стан цієї діяльності у вітчизняних і зарубіжних практиках.

Другий розділ присвячено методиці дослідження соціальної підтримки. Висвітлено методичні основи дослідження, обґрунтовано вибір методів оцінки ефективності підтримки здобувачів, охарактеризовано етапи проведення емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення потреб студентської молоді у соціальній підтримці.

У третьому розділі подано аналіз результатів дослідження та розробку програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Представлено результати оцінювання потреб студентів, описано структуру й зміст запропонованої програми, а також здійснено аналіз ефективності її впровадження шляхом порівняння експериментальної та контрольної груп.

Кваліфікаційна робота підтверджує важливість надання комплексної соціальної підтримки здобувачам вищої освіти для забезпечення їх успішної адаптації, емоційного благополуччя, соціальної інтеграції та професійного розвитку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1. Сутність та зміст поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти	8
1.2. Теоретичні моделі та підходи до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти.....	14
1.3. Сучасний стан організації соціальної підтримки у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти	20
Висновки до розділу I.....	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	27
2.1. Методичні засади дослідження	27
2.2. Характеристика методів оцінки ефективності соціальної підтримки...	32
2.3. Організація та етапи проведення емпіричного дослідження	36
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	42
3.1. Результати дослідження потреб здобувачів у соціальній підтримці ...	42
3.2. Програма соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.....	47
Висновки до розділу 3	54
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність дослідження. Трансформаційні процеси інтеграції вітчизняної програми вищої освіти в європейський освітній простір актуалізують проблематику реформування підходів до організації освітнього процесу та розвитку інституціональних компонентів забезпечення якості вищої освіти. Перебіг навчальної діяльності здобувачів вищої освіти супроводжується численними викликами адаптаційного, психологічного, соціального, економічного та академічного характеру, подолання яких вимагає розробки та впровадження комплексних програм соціальної підтримки. Розгляд питань соціальної підтримки здобувачів вищої освіти набуває особливої значущості в умовах глобальних кризових явищ, економічної нестабільності та трансформації ринку праці, що підвищує рівень невизначеності майбутнього працевлаштування та соціальної інтеграції молодих фахівців.

Актуальність дослідження проблеми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти зумовлена низкою об'єктивних факторів: значне підвищення вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців; інтенсифікація освітнього процесу; зниження показників адаптивного потенціалу молоді; загострення соціально-психологічних проблем, пов'язаних із переходом від шкільної до університетської освіти; невідповідність між існуючими програмами соціальної підтримки та реальними потребами сучасних здобувачів. Необхідність розбудови ефективних механізмів соціальної підтримки здобувачів вищої освіти визнається пріоритетним завданням на рівні державних стратегій розвитку освіти, законодавчих документів та нормативно-правових актів.

Незважаючи на значний доробок науковців у дослідженні проблеми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, теоретико-методологічне обґрунтування комплексних програм соціальної підтримки потребує подальшого розвитку. Аналіз вітчизняних наукових досліджень свідчить про

фрагментарність вивчення проблеми, недостатню розробленість методологічного інструментарію оцінки ефективності соціальної підтримки та відсутність системного підходу до формування інституційних механізмів соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.

Метою дослідження є обґрунтування програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- здійснити теоретичний аналіз сутності та змісту поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти.
- дослідити потреби здобувачів у соціальній підтримці
- розробити програму соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.

Об'єктом дослідження визначено соціальна підтримка здобувачів вищої освіти.

Предметом дослідження є програма соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз сутності та змісту поняття «соціальна підтримка», узагальнення досвіду соціальної підтримки здобувачів); емпіричні (опитування, зокрема інтерв'ю); статистичні.

Наукова новизна полягає у розробці й теоретичному обґрунтуванні програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, заснованої на принципах комплексності, доступності, індивідуалізації та превентивності. Уточнено зміст поняття «соціальна підтримка здобувачів вищої освіти» та розвинено підходи до її організації й оцінки ефективності в закладах вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці та впровадженні програми комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка може бути використана в діяльності психологічних служб закладів вищої освіти, кураторів академічних груп, центрів соціальної підтримки здобувачів вищої освіти; у створенні діагностичного інструментарію для виявлення потреб здобувачів у соціальній підтримці.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку і списку літератури. Загальний обсяг роботи складає 74 сторінки. Обсяг основного тексту складає 55 сторінок. Список літератури містить 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та зміст поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти

Категорія «соціальна підтримка» належить до міждисциплінарних понять, змістовне наповнення якого відображає теоретичні концепції психології, соціології, педагогіки, соціальної роботи. Феномен соціальної підтримки досліджувався науковцями різних галузей, що обумовило множинність підходів до визначення його сутності. Формування теоретичних засад соціальної підтримки в психолого-педагогічній науці пов'язане з розробкою концептуальних положень щодо взаємодії особистості та соціального оточення, впливу соціального середовища на процеси адаптації, соціалізації та самореалізації індивіда [1].

Аналіз наукової літератури свідчить про багатоаспектність досліджень проблеми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Концептуальні основи соціальної підтримки розглядаються у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників з різних наукових позицій.

Теоретичну основу розуміння феномену соціальної підтримки заклали зарубіжні дослідники. М. Глісон та М. Іда [41] визначають соціальну підтримку як багатовимірний конструкт, який включає емоційну, інформаційну, інструментальну та оціночну складові, що забезпечують психологічне благополуччя особистості. К. Баркер та Н. Пістранг [37] акцентують увагу на інтеграції досліджень психологічної допомоги та соціальної підтримки, вказуючи на їх взаємодоповнюваність у забезпеченні адаптації особистості до складних життєвих обставин. Значний внесок у розуміння психологічних механізмів соціальної підтримки зробили дослідники резильєнтності. Г. П. Лазос [12] концептуалізував поняття резильєнтності як здатності успішно адаптуватися до несприятливих умов,

наголошуючи на важливості соціальної підтримки як ключового фактора формування цієї здатності. С. С. Лутар [44] розглядає резильєнтність як динамічний процес, що відображає позитивну адаптацію особистості в контексті значних негараздів, де соціальна підтримка виступає захисним механізмом. М. Нінан [47] розвиває когнітивно-поведінковий підхід до формування резильєнтності, в якому соціальна підтримка є одним із ключових ресурсів особистості. Дослідження життєстійкості також становлять важливий теоретичний базис для розуміння соціальної підтримки. С. Р. Мадді [46] у своїй теорії життєстійкості підкреслює роль соціальної підтримки у формуванні стійкості особистості до стресових ситуацій. С. Е. Гобфолл [42] розвиває ресурсний підхід до розуміння стресу, визначаючи соціальну підтримку як один із ключових ресурсів, що допомагає особистості долати стресові ситуації.

У вітчизняній науці проблематика соціальної підтримки представлена в роботах І. Степаненко [30], яка розглядає структурно-функціональний вимір відповідального ставлення особистості до життя, де соціальна підтримка виступає важливим фактором формування відповідальності. І. Трубавіна [34] у своєму дослідженні теоретико-методичних основ соціально-педагогічної роботи обґрунтовує концептуальні засади соціальної підтримки як складової соціально-педагогічної діяльності. Практичні аспекти реалізації соціальної підтримки розкриваються у працях О. Ю. Столярик [31], яка досліджує стратегії соціальної підтримки сімей, що виховують дітей з особливими потребами, визначаючи принципи та механізми ефективної підтримки. Колективна монографія за редакцією А. О. Полянничко та А. В. Кирилук [32] представляє технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду, що можуть бути адаптовані для роботи з різними категоріями населення, включаючи здобувачів вищої освіти.

Особливого значення в сучасних умовах набуває дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. В. І. Лазаренко [11] розглядає психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх

фахівців під час навчання в університеті, акцентуючи увагу на комплексному підході до забезпечення підтримки. В. Л. Андрєєнкова зі співавторами [23, 24] розробили навчально-методичні посібники з соціальної підтримки учасників освітнього процесу, які містять теоретичні та практичні аспекти організації ефективної підтримки в освітньому середовищі.

Важливим аспектом в сучасному науковому дискурсі є дослідження психологічного здоров'я здобувачів вищої освіти, особливо в умовах викликів та кризових явищ. І. М. Періг [19, 20] досліджує психологічне здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах війни, визначаючи напрями підтримки і збереження ментального здоров'я. Т. В. Новак та М. В. Ярощук [17] аналізують особливості психологічного супроводу учасників освітнього процесу в реаліях війни в Україні, пропонуючи практичні рекомендації з організації підтримки. Н. І. Ружицька [26] розглядає психоемоційну підтримку здобувачів освіти в умовах війни, визначаючи ключові механізми забезпечення психологічного благополуччя.

О. Р. Ткачишина [33] проводить психологічний аналіз проблеми ментального здоров'я в Україні, визначаючи ризики та ресурси для підтримки психологічного благополуччя населення, включаючи здобувачів вищої освіти. А. Курапов зі співавторами [36] досліджують вплив російсько-української війни на студентів та персонал університетів, підкреслюючи необхідність розробки ефективних стратегій соціальної підтримки.

В. Бурназова та А. Юдіна [2] аналізують аспекти психологічної підтримки ментального здоров'я учасників освітнього процесу в Україні в умовах війни, визначаючи ключові напрями організації допомоги. У. Когут, О. Сікора та Т. Вдовичин [10] розглядають виклики навчання та викладання в умовах війни, акцентуючи увагу на необхідності комплексного підходу до забезпечення соціальної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Отже, аналіз наукової літератури демонструє міждисциплінарність та багатоаспектність проблеми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, що

відображається у різноманітних теоретичних підходах та практичних стратегіях її реалізації.

Узагальнюючи теоретичні положення, можна визначити соціальну підтримку як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення особистості необхідними ресурсами для ефективної адаптації, соціалізації та самореалізації в соціальному середовищі.

Розглядаючи сутність соціальної підтримки у «контексті вищої освіти, необхідно враховувати специфіку освітнього середовища закладу вищої освіти та особливості здобувачів як соціальної групи. Освітнє середовище закладу вищої освіти являє собою складну систему, що включає просторово-предметний, соціальний та психодидактичний компоненти, які забезпечують умови для навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості здобувача. Воно характеризується інтенсивністю інтелектуального навантаження, високим рівнем конкуренції, необхідністю швидкої адаптації до нових форм навчання, значним обсягом самостійної роботи, зміною соціального оточення та статусу. Здобувачі вищої освіти як соціальна група характеризуються наступними особливостями: перебування у періоді пізньої юності або ранньої дорослості, що передбачає вирішення специфічних завдань вікового розвитку (формування світогляду, професійне та особистісне самовизначення, побудова життєвої перспективи); зміна соціального статусу та розширення соціальних ролей; висока соціальна мобільність; формування професійної ідентичності; економічна залежність; трансформація системи цінностей та установок. Вказані особливості зумовлюють специфіку потреб здобувачів у соціальній підтримці, які пов'язані з адаптацією до нових умов навчання, встановленням соціальних контактів, професійним розвитком, подоланням життєвих труднощів, забезпеченням психологічного благополуччя» [1].

Узагальнюючи представлені теоретичні положення, можна визначити соціальну підтримку здобувачів вищої освіти як системний процес забезпечення комплексом соціальних, психологічних, педагогічних,

інформаційних та матеріальних ресурсів, спрямованих на створення сприятливих умов для ефективної адаптації, соціалізації, професійного та особистісного розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти [2].

Структурно-змістовний аналіз феномену соціальної підтримки здобувачів вищої освіти дозволяє виокремити наступні компоненти: суб'єкти (заклад вищої освіти, адміністрація, професорсько-викладацький склад, психологічна служба, куратори, студентське самоврядування, соціальне оточення); об'єкти (здобувачі вищої освіти); мета (створення сприятливих умов для ефективної адаптації, соціалізації, професійного та особистісного розвитку); функції (адаптаційна, інтеграційна, розвивальна, превентивна, компенсаторна, захисна); форми (індивідуальна, групова, масова); методи (інформування, консультування, тренінг, соціальний супровід, психологічна підтримка); результат (успішна адаптація, соціалізація, професійний та особистісний розвиток здобувачів) [8].

Функціональний аналіз соціальної підтримки здобувачів вищої освіти передбачає визначення основних функцій, які реалізуються в процесі її здійснення. Адаптаційна функція спрямована на сприяння пристосуванню здобувачів до нових умов навчання, проживання, соціального оточення. Інтеграційна функція забезпечує включення здобувачів у соціальну структуру закладу вищої освіти, встановлення соціальних зв'язків, формування почуття приналежності до академічної спільноти. Розвивальна функція передбачає створення умов для професійного та особистісного розвитку здобувачів, реалізації їх потенціалу, формування професійно значущих якостей. Превентивна функція спрямована на запобігання виникненню соціальних та психологічних проблем шляхом підвищення компетентності здобувачів у питаннях самоорганізації, саморегуляції, міжособистісної взаємодії. Компенсаторна функція забезпечує відновлення ресурсів особистості, необхідних для подолання труднощів та стресових ситуацій. Захисна функція передбачає забезпечення соціальних гарантій, створення безпечного освітнього середовища, захист прав та інтересів здобувачів [7].

Типологізація соціальної підтримки здобувачів вищої освіти може здійснюватися за різними критеріями: за змістом (інформаційна, емоційна, інструментальна, матеріальна); за суб'єктами (інституційна, міжособистісна); за спрямованістю (превентивна, оперативна, постфактум); за масштабом охоплення (індивідуальна, групова, загальноуніверситетська); за тривалістю (разова, періодична, постійна) [8].

Інформаційна підтримка передбачає забезпечення здобувачів необхідною інформацією про організацію освітнього процесу, можливості професійного розвитку, соціальні гарантії, права та обов'язки. Емоційна підтримка спрямована на забезпечення психологічного комфорту, формування позитивного емоційного клімату, надання емпатійної допомоги в ситуаціях емоційного напруження. Інструментальна підтримка включає практичну допомогу в розв'язанні конкретних проблем, надання консультацій, розвиток необхідних навичок та компетентностей. Матеріальна підтримка передбачає надання фінансової допомоги, стипендій, пільг, забезпечення житлово-побутових умов [8].

Інституційна підтримка здійснюється на рівні закладу вищої освіти як соціального інституту та реалізується через нормативно-правові, організаційні, фінансові механізми. Міжособистісна підтримка забезпечується в системі взаємодій «викладач-здобувач», «здобувач-здобувач» і ґрунтується на принципах довіри, емпатії, взаємодопомоги. Превентивна підтримка спрямована на запобігання виникненню проблем шляхом формування відповідних компетентностей та створення сприятливих умов. Оперативна підтримка надається в ситуаціях, що потребують негайного реагування. Підтримка постфактум передбачає роботу з наслідками проблемних ситуацій, їх переосмислення та набуття нового досвіду [9].

Соціальна підтримка здобувачів вищої освіти реалізується в різних формах залежно від масштабу охоплення: індивідуальна (консультації, бесіди, індивідуальний супровід); групова (тренінги, групові заняття, групове консультування); загальноуніверситетська (заходи, програми, проекти для

всіх здобувачів). За тривалістю соціальна підтримка може бути разовою (реагування на конкретну ситуацію), періодичною (надання підтримки в певні періоди навчання, наприклад, під час адаптації першокурсників) або постійною (системна підтримка протягом усього періоду навчання). Аналіз сутності та змісту поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти дозволяє констатувати, що цей феномен є складною системою, яка включає різноманітні форми, методи, засоби забезпечення здобувачів необхідними ресурсами для ефективної адаптації, соціалізації та професійного розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Ефективність соціальної підтримки залежить від узгодженості дій усіх суб'єктів освітнього процесу, врахування індивідуальних потреб здобувачів, створення психологічно комфортного та безпечного освітнього середовища, забезпечення доступності ресурсів соціальної підтримки [2].

1.2. Теоретичні моделі та підходи до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти

Теоретико-методологічне обґрунтування соціальної підтримки здобувачів вищої освіти передбачає аналіз наукових підходів та моделей, які розкривають концептуальні основи організації підтримувальних впливів в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Наукові дослідження проблематики соціальної підтримки ґрунтуються на різних методологічних підходах, які визначають стратегічні орієнтири побудови системи соціальної підтримки здобувачів вищої освіти [12].

Системний підхід до організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти базується на положеннях загальної теорії систем (Л. Берталанфі, М. Каган, Т. Парсонс) і передбачає розгляд соціальної підтримки як цілісної системи, що включає взаємопов'язані елементи, функціонування яких спрямоване на досягнення спільної мети. Відповідно до системного підходу, соціальна підтримка здобувачів вищої освіти розглядається як підсистема

освітньої системи закладу вищої освіти, що взаємодіє з іншими підсистемами (навчальною, виховною, науковою) і забезпечує умови для ефективного функціонування всієї системи [14].

Практична реалізація системного підходу до організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти передбачає: визначення мети та завдань системи соціальної підтримки; структурування системи соціальної підтримки на взаємопов'язані компоненти; визначення функцій кожного компонента; встановлення зв'язків між компонентами; розробку механізмів функціонування системи; моніторинг та оцінку ефективності системи. Перевагами системного підходу є можливість комплексного вирішення проблем соціальної підтримки, узгодженість дій різних суб'єктів, ефективне використання ресурсів [10].

Особистісно-орієнтований підхід (І. Бех, І. Якиманська, К. Роджерс) ґрунтується на визнанні пріоритету особистості здобувача, його індивідуальних потреб, інтересів, можливостей у процесі організації соціальної підтримки, підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей здобувачів, їх життєвого досвіду, ціннісних орієнтацій, мотивів поведінки. Відповідно до особистісно-орієнтованого підходу, соціальна підтримка має бути спрямована на створення умов для самореалізації особистості, розкриття її потенціалу, формування суб'єктної позиції в освітньому процесі [11].

Практична реалізація особистісно-орієнтованого підходу передбачає: індивідуалізацію форм та методів соціальної підтримки; діагностику індивідуальних потреб здобувачів; створення ситуацій успіху; розвиток автономності та відповідальності; формування позитивної Я-концепції; забезпечення психологічного комфорту. Перевагами особистісно-орієнтованого підходу є можливість врахування індивідуальних потреб здобувачів, підвищення їх мотивації, формування суб'єктної позиції, розвиток особистісних ресурсів [11].

Середовищний підхід розглядає освітнє середовище як фактор соціалізації та розвитку особистості, який може виконувати підтримувальну функцію. Відповідно до цього підходу, організація соціальної підтримки здобувачів вищої освіти передбачає створення такого освітнього середовища, яке забезпечує можливості для особистісного розвитку, соціальної інтеграції, формування професійної компетентності. Середовище розглядається як сукупність умов, впливів, можливостей, що створюються в закладі вищої освіти для реалізації потенціалу здобувачів [15].

Практична реалізація середовищного підходу передбачає: проєктування та моделювання освітнього середовища з урахуванням потреб здобувачів; створення розвивального, безпечного, психологічно комфортного середовища; забезпечення різноманітності середовищних ресурсів; організацію взаємодії суб'єктів освітнього середовища. Перевагами середовищного підходу є можливість комплексного впливу на особистість, створення умов для самореалізації, формування ціннісного ставлення до освітнього середовища [12].

Ресурсний підхід розглядає соціальну підтримку як систему ресурсів, що забезпечують подолання труднощів та сприяють розвитку особистості. Відповідно до ресурсного підходу, соціальна підтримка спрямована на активізацію зовнішніх та внутрішніх ресурсів здобувачів для вирішення проблем, адаптації до нових умов, досягнення поставлених цілей. Ресурси соціальної підтримки включають матеріальні (фінансова допомога, стипендії, житло), інформаційні (доступ до інформації, консультації), соціальні (соціальні зв'язки, належність до групи), психологічні (емоційна підтримка, формування копінг-стратегій). Практична реалізація ресурсного підходу передбачає: діагностику ресурсного потенціалу здобувачів; активізацію наявних ресурсів; формування нових ресурсів; розвиток здатності ефективно використовувати ресурси; створення ресурсних центрів. Перевагами ресурсного підходу є можливість мобілізації потенціалу особистості, формування автономності, розвиток стресостійкості [13].

Компетентнісний підхід (В. Болотов, І. Зимня, А. Хуторський) розглядає соціальну підтримку як засіб формування компетентностей, необхідних для успішної адаптації, соціалізації та професійного розвитку здобувачів. Відповідно до компетентнісного підходу, соціальна підтримка спрямована на формування ключових компетентностей (комунікативної, соціальної, інформаційної, здоров'язберезувальної), які забезпечують ефективну взаємодію з соціальним оточенням, подолання труднощів, самореалізацію в професійній діяльності.

Аналіз наукових досліджень дозволяє виокремити основні моделі соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, які відображають концептуальні основи організації підтримувальних впливів в освітньому середовищі закладу вищої освіти [13].

Компенсаторна модель соціальної підтримки орієнтована на надання допомоги здобувачам, які відчують труднощі в адаптації, навчанні, соціалізації, підхід ґрунтується на положеннях теорії дефіциту, яка розглядає проблеми здобувачів як наслідок недостатності певних ресурсів (матеріальних, інформаційних, психологічних). Соціальна підтримка в рамках компенсаторної моделі спрямована на виявлення проблем здобувачів та надання необхідної допомоги для їх подолання. Організаційними формами реалізації компенсаторної моделі соціальної підтримки є: психологічні консультації для здобувачів з проблемами адаптації; корекційні програми для здобувачів з труднощами в навчанні; фінансова допомога для здобувачів з матеріальними проблемами; соціальний супровід для здобувачів з особливими потребами. Перевагами компенсаторної моделі є можливість надання цільової допомоги здобувачам з найбільшими потребами, концентрація ресурсів на вирішенні конкретних проблем. Недоліками цієї моделі є реактивний характер, орієнтація на подолання наслідків проблем, а не на їх запобігання, формування пасивної позиції здобувачів [15].

Превентивна модель соціальної підтримки орієнтована на запобігання виникненню проблем шляхом формування у здобувачів необхідних

компетентностей, створення сприятливих умов для адаптації, соціалізації та розвитку, підхід ґрунтується на положеннях теорії превенції, яка розглядає профілактику проблем як більш ефективну стратегію порівняно з їх вирішенням. Соціальна підтримка в рамках превентивної моделі спрямована на формування готовності здобувачів до подолання труднощів, розвиток стресостійкості, соціальної компетентності [16].

Організаційними формами реалізації превентивної моделі соціальної підтримки є: тренінги розвитку соціальних навичок; програми адаптації першокурсників; інформаційні семінари з питань організації навчальної діяльності; консультації з питань професійного самовизначення; заходи з формування здорового способу життя. Перевагами превентивної моделі є спрямованість на запобігання проблемам, формування активної позиції здобувачів, розвиток їх особистісних ресурсів. Недоліками цієї моделі є необхідність значних ресурсів для охоплення всіх здобувачів, труднощі в оцінці ефективності превентивних заходів [16].

Розвивальна модель соціальної підтримки орієнтована на створення умов для максимальної реалізації потенціалу кожного здобувача, його особистісного та професійного розвитку. Цей підхід ґрунтується на положеннях теорії розвитку, яка розглядає соціальну підтримку як фактор стимулювання розвитку особистості. Соціальна підтримка в рамках розвивальної моделі спрямована на виявлення та розвиток здібностей здобувачів, формування їх професійної ідентичності, розвиток критичного мислення, творчих здібностей [16].

Організаційними формами реалізації розвивальної моделі соціальної підтримки є – програми розвитку лідерських якостей; проекти соціального підприємництва; наукові гуртки; творчі об'єднання; менторські програми; конкурси професійної майстерності. Перевагами розвивальної моделі є орієнтація на розкриття потенціалу кожного здобувача, формування суб'єктної позиції, стимулювання самоорганізації та саморозвитку. Недоліками цієї моделі є складність врахування індивідуальних особливостей

кожного здобувача, необхідність високої кваліфікації фахівців, які реалізують розвивальні програми [17].

Інтеграційна модель соціальної підтримки орієнтована на включення здобувачів у соціальну структуру закладу вищої освіти, формування почуття приналежності до академічної спільноти, розвиток соціальних зв'язків. Цей підхід ґрунтується на положеннях теорії соціальної інтеграції, яка розглядає включення в соціальні групи як важливий фактор психологічного благополуччя особистості. Соціальна підтримка в рамках інтеграційної моделі спрямована на створення умов для ефективної взаємодії здобувачів з різними суб'єктами освітнього процесу, розвиток командної роботи, формування корпоративної культури [17].

Аналіз теоретичних моделей та підходів до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти дозволяє визначити основні принципи побудови ефективної системи соціальної підтримки здобувачів вищої освіти: комплексність (поєднання різних видів підтримки для забезпечення всебічного розвитку особистості); доступність (забезпечення рівного доступу всіх здобувачів до ресурсів соціальної підтримки); індивідуалізація (врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного здобувача); превентивність (спрямованість на запобігання виникненню проблем); активність (стимулювання активної позиції здобувачів у вирішенні власних проблем); співпраця (взаємодія різних суб'єктів освітнього процесу в наданні соціальної підтримки); інноваційність (впровадження нових методів та технологій соціальної підтримки) [20].

Отже, теоретичні моделі та підходи до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти відображають різні аспекти цього складного феномену та визначають концептуальні основи побудови системи соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Інтеграція різних підходів та моделей дозволяє розробити ефективну систему соціальної підтримки, яка відповідає потребам сучасних здобувачів та враховує специфіку освітнього середовища закладу вищої освіти.

1.3. Сучасний стан організації соціальної підтримки у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти

Організація соціальної підтримки здобувачів вищої освіти є важливим напрямом діяльності закладів вищої освіти, який реалізується в різних формах та на різних рівнях. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду організації соціальної підтримки дозволяє виявити спільні тенденції, особливості та перспективні напрями розвитку систем соціальної підтримки здобувачів в освітньому середовищі.

У вітчизняних закладах вищої освіти система соціальної підтримки здобувачів формується в умовах реформування вищої освіти, інтеграції в європейський освітній простір, впровадження студентоцентрованого підходу до організації освітнього процесу. Нормативно-правову основу організації соціальної підтримки становлять: Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про освіту», Закон України «Про соціальні послуги», Положення про психологічну службу в системі освіти України, а також локальні нормативні акти закладів вищої освіти [21].

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», заклади вищої освіти зобов'язані створювати необхідні умови для здобуття вищої освіти особами з особливими освітніми потребами, забезпечувати соціальний захист здобувачів, надавати їм соціальну підтримку [21]. Реалізація цих положень передбачає створення в закладах вищої освіти відповідних структурних підрозділів, розробку програм соціальної підтримки, впровадження механізмів соціального захисту. Аналіз практики організації соціальної підтримки у вітчизняних закладах вищої освіти дозволяє виокремити основні структурні підрозділи, які забезпечують різні аспекти соціальної підтримки здобувачів: психологічні служби, центри соціальної підтримки, відділи виховної роботи, органи студентського самоврядування, профспілкові організації здобувачів. Координацію діяльності цих підрозділів здійснюють проректори з виховної роботи або соціальних питань [21].

Психологічні служби закладів вищої освіти забезпечують психологічну підтримку здобувачів, проводять діагностику психологічних проблем, індивідуальні та групові консультації, тренінги розвитку особистісних якостей, сприяють адаптації першокурсників, здійснюють профілактику негативних явищ у студентському середовищі. Діяльність психологічних служб регламентується Положенням про психологічну службу в системі освіти України, а також локальними положеннями закладів вищої освіти [22].

Центри соціальної підтримки (або соціальні служби) надають соціальний супровід здобувачам з особливими потребами, інформують про соціальні пільги та гарантії, організовують соціальні акції та проєкти, сприяють працевлаштуванню здобувачів, взаємодіють з державними та громадськими організаціями соціального спрямування. Діяльність центрів соціальної підтримки регламентується локальними положеннями закладів вищої освіти, які визначають їх структуру, функції, завдання, принципи діяльності [23]. Відділи виховної роботи організовують культурно-масові заходи, координують діяльність кураторів академічних груп, розробляють програми виховної роботи, сприяють формуванню корпоративної культури закладу вищої освіти, забезпечують організаційну підтримку студентських ініціатив та проєктів. Діяльність відділів виховної роботи регламентується концепціями виховної роботи та локальними положеннями закладів вищої освіти. Органи студентського самоврядування представляють інтереси здобувачів, беруть участь у вирішенні питань організації освітнього процесу, побуту та дозвілля, захищають права та інтереси здобувачів, організовують соціальні, культурні, освітні проєкти та ініціативи. Діяльність органів студентського самоврядування регламентується Законом України «Про вищу освіту» та положеннями про студентське самоврядування, які розробляються та затверджуються здобувачами [24]. Профспілкові організації здобувачів забезпечують соціальний захист членів профспілки, надають матеріальну допомогу, організовують оздоровлення та відпочинок, контролюють дотримання прав здобувачів, беруть участь у розподілі стипендіального фонду

та місць у гуртожитках. Діяльність профспілкових організацій регламентується Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та статутами профспілкових організацій [25].

Основними напрямками соціальної підтримки здобувачів у вітчизняних закладах вищої освіти є: адаптаційна підтримка (програми адаптації першокурсників, тьюторський супровід, консультування); навчально-методична підтримка (допомога в організації навчальної діяльності, консультації з питань навчання, доступ до інформаційних ресурсів); психологічна підтримка (психологічне консультування, тренінги особистісного розвитку, психологічний супровід); соціально-побутова підтримка (забезпечення житлово-побутових умов, матеріальна допомога, соціальні пільги); медична підтримка (медичне обслуговування, пропаганда здорового способу життя, профілактика захворювань); правова підтримка (консультування з правових питань, захист прав та інтересів здобувачів, правова просвіта) [26].

Аналіз практики організації соціальної підтримки у вітчизняних закладах вищої освіти дозволяє виявити певні проблеми та недоліки в цій сфері: фрагментарність системи соціальної підтримки, недостатня координація діяльності різних структурних підрозділів; переважання компенсаторного підходу, спрямованого на вирішення проблем, а не на їх запобігання; недостатнє врахування індивідуальних потреб здобувачів; обмеженість ресурсів для реалізації програм соціальної підтримки; недостатня інформованість здобувачів про можливості отримання соціальної підтримки; відсутність системного моніторингу ефективності соціальної підтримки [27].

Зарубіжний досвід організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти характеризується різноманітністю моделей та підходів, які відображають специфіку освітніх систем різних країн. Аналіз практики організації соціальної підтримки у закладах вищої освіти США, Великої Британії, Німеччини, Франції дозволяє виокремити спільні тенденції та особливості.

У закладах вищої освіти США система соціальної підтримки здобувачів (student support services) є важливим компонентом освітнього середовища, який забезпечує умови для академічного успіху, особистісного розвитку та благополуччя здобувачів. Координацію соціальної підтримки здійснюють відділи у справах здобувачів (student affairs divisions), які включають різні підрозділи: центри кар'єри (career centers), служби консультування (counseling services), центри здоров'я (health centers), центри для здобувачів з особливими потребами (disability resource centers), багатокультурні центри (multicultural centers), центри для іноземних здобувачів (international student centers) [28].

У закладах вищої освіти Великої Британії система соціальної підтримки здобувачів (student support) спрямована на забезпечення академічного успіху, психологічного благополуччя та соціальної інтеграції здобувачів. Координацію соціальної підтримки здійснюють відділи підтримки здобувачів (student support departments), які включають: служби консультування (counseling services), служби фінансової підтримки (financial support services), служби підтримки здоров'я (health support services), служби підтримки міжнародних здобувачів (international student support), служби підтримки здобувачів з особливими потребами (disability support services), служби підтримки кар'єри (careers services) [30]. У системі вищої освіти Франції система соціальної підтримки здобувачів (services aux étudiants) координується Національним центром університетських та шкільних справ (CNOUS) та його регіональними відділеннями (CROUS). Ці структури забезпечують різні аспекти соціальної підтримки: житлово-побутове забезпечення (logement), харчування (restauration), фінансову підтримку (bourses), культурні програми (culture), міжнародні обміни (relations internationales), підтримку здобувачів з особливими потребами (étudiants en situation de handicap) [34].

Аналіз зарубіжного досвіду організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти дозволяє виявити ряд прогресивних тенденцій, які можуть бути впроваджені у вітчизняну практику: створення комплексних центрів

підтримки здобувачів, які надають різні види послуг за принципом «єдиного вікна»; розробка індивідуальних програм підтримки з урахуванням особливостей та потреб кожного здобувача; впровадження технологій електронної підтримки (онлайн-консультування, електронні сервіси, мобільні додатки); розвиток системи тьюторства та менторства; активне залучення здобувачів до розробки та реалізації програм підтримки; створення інклюзивного освітнього середовища, доступного для всіх категорій здобувачів; впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності соціальної підтримки [36].

Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти дозволяє виявити певні відмінності: у зарубіжних закладах вищої освіти переважає системний підхід до організації соціальної підтримки, тоді як у вітчизняних закладах часто спостерігається фрагментарність та неузгодженість; зарубіжні моделі соціальної підтримки характеризуються більшою індивідуалізацією та гнучкістю порівняно з вітчизняними; в зарубіжних закладах вищої освіти більше уваги приділяється превентивним заходам та розвитку особистісних ресурсів здобувачів; зарубіжні системи соціальної підтримки мають більш розвинену інфраструктуру та ресурсне забезпечення; в зарубіжних закладах вищої освіти більш активно впроваджуються інноваційні технології соціальної підтримки [37].

Реалізація зазначених векторів трансформації передбачає: розробку нормативно-правового забезпечення організації соціальної підтримки здобувачів вищої освіти; створення відповідних організаційних структур та механізмів координації їх діяльності; підготовку фахівців, здатних ефективно здійснювати соціальну підтримку здобувачів; розробку методичного забезпечення різних форм та методів соціальної підтримки; впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності соціальної підтримки; розвиток міжнародного співробітництва в сфері соціальної підтримки здобувачів вищої освіти [40].

Отже, аналіз сучасного стану організації соціальної підтримки у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти свідчить про різноманітність моделей та підходів, які відображають специфіку освітніх систем та національних традицій. Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє виявити перспективні напрями розвитку систем соціальної підтримки здобувачів вищої освіти в Україні та обґрунтувати необхідність трансформації підходів до її організації з метою забезпечення ефективної адаптації, соціалізації та професійного розвитку здобувачів в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Висновки до розділу I

1. Обґрунтовано сутність та зміст поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти як міждисциплінарного феномену, що інтегрує психологічні, соціальні та педагогічні аспекти забезпечення ефективного функціонування особистості в освітньому середовищі. На основі теоретичного аналізу визначено соціальну підтримку здобувачів вищої освіти як системний процес забезпечення комплексом соціальних, психологічних, педагогічних, інформаційних та матеріальних ресурсів, спрямованих на створення сприятливих умов для ефективної адаптації, соціалізації, професійного та особистісного розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Виокремлено структурні компоненти соціальної підтримки (інформаційний, емоційний, інструментальний, оціночний) та функції (адаптаційна, інтеграційна, розвивальна, превентивна, компенсаторна, захисна), що забезпечують її цілісність та ефективність.

2. Систематизовано теоретичні моделі та підходи до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Визначено п'ять основних підходів: системний, особистісно-орієнтований, середовищний,

ресурсний та компетентнісний, які розкривають різні аспекти соціальної підтримки та визначають стратегічні орієнтири побудови відповідної системи. Виокремлено та охарактеризовано п'ять основних моделей соціальної підтримки здобувачів вищої освіти: компенсаторну (орієнтовану на подолання дефіцитів), превентивну (спрямовану на запобігання проблемам), розвивальну (фокусовану на розкритті потенціалу), інтеграційну (зосереджену на включенні в соціальну структуру) та комплексну (що поєднує елементи різних моделей). Визначено принципи побудови ефективної системи соціальної підтримки: комплексність, доступність, індивідуалізація, превентивність, активність, співпраця та інноваційність.

3. Виявлено особливості організації соціальної підтримки у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти. Встановлено, що у вітчизняних закладах система соціальної підтримки характеризується фрагментарністю, недостатньою координацією діяльності різних структурних підрозділів, переважанням компенсаторного підходу та обмеженістю ресурсів. Зарубіжний досвід відзначається комплексним підходом, індивідуалізацією, превентивною спрямованістю, розвиненою інфраструктурою та активним впровадженням інноваційних технологій. Визначено перспективні напрями трансформації вітчизняної системи соціальної підтримки: створення комплексних центрів підтримки за принципом «єдиного вікна», розробка індивідуальних програм підтримки, впровадження технологій електронної підтримки, розвиток системи тьюторства та менторства, активне залучення здобувачів до розробки та реалізації програм підтримки.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Методичні засади дослідження

Методологія дослідження ґрунтується на інтегративному підході, який поєднує різні рівні методологічного аналізу та положення психологічних, соціологічних та педагогічних концепцій для всебічного вивчення феномену соціальної підтримки в освітньому середовищі.

На філософському рівні методології дослідження використовується антропологічний підхід, який розглядає здобувача вищої освіти як найвищу цінність та центральний суб'єкт освітнього процесу. Антропологічний підхід дозволяє досліджувати соціальну підтримку крізь призму людиноцентризму, акцентуючи увагу на потребах, цінностях та індивідуальних траєкторіях розвитку здобувачів вищої освіти. Важливими методологічними орієнтирами виступають також екзистенційний підхід, який розглядає соціальну підтримку як умову автентичного існування та самореалізації особистості, та герменевтичний підхід, що дозволяє інтерпретувати суб'єктивні переживання та смисли учасників освітнього процесу [28, с. 90].

На загальнонауковому рівні методології дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти важливе місце займає системний підхід. Відповідно до системного підходу, соціальна підтримка розглядається як цілісна система, яка має структурні компоненти (інформаційний, емоційний, інструментальний, оціночний), функціональні зв'язки між компонентами, взаємодіє з освітнім середовищем та іншими системами. Системний аналіз дозволяє виявити закономірності функціонування соціальної підтримки як системи, визначити ієрархію елементів, встановити системоутворювальні фактори [36].

Синергетичний підхід доповнює системний, розглядаючи соціальну підтримку як відкриту, нелінійну, самоорганізовану систему, яка перебуває у постійному розвитку та взаємодії з освітнім середовищем. Синергетична парадигма дозволяє аналізувати процеси самоорганізації та саморозвитку системи соціальної підтримки, виявляти точки біфуркації, досліджувати флуктуації та атрактори розвитку. Соціальна підтримка розглядається як динамічний процес, результат якого залежить від взаємодії різних компонентів та факторів, що створюють синергетичний ефект [19, с. 32-33].

Аксіологічний підхід фокусується на ціннісних аспектах соціальної підтримки, розглядаючи її як втілення гуманістичних цінностей в освітньому середовищі. Дослідження соціальної підтримки з позицій аксіологічного підходу передбачає аналіз ціннісних орієнтацій суб'єктів освітнього процесу, ціннісного підґрунтя різних форм та методів соціальної підтримки, формування ціннісного ставлення до соціальної підтримки [17, с. 161].

На конкретно-науковому рівні методології дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти важливе значення мають психологічні, соціологічні та педагогічні підходи. Біосоціальний підхід розглядає соціальну підтримку як інтегративний феномен, який охоплює біологічні, психологічні та соціальні аспекти життєдіяльності здобувачів вищої освіти. Відповідно до цього підходу, ефективна соціальна підтримка має враховувати взаємозв'язок біологічних (фізіологічних, нейробіологічних), психологічних (когнітивних, емоційних, поведінкових) та соціальних (міжособистісних, культурних, інституційних) факторів [7, с. 382].

Особистісно-орієнтований підхід передбачає розгляд соціальної підтримки крізь призму індивідуальних особливостей, потреб та інтересів здобувачів вищої освіти. Цей підхід акцентує увагу на суб'єктності здобувача, його активній позиції в процесі отримання та надання соціальної підтримки, індивідуалізації форм та методів підтримки. Особистісно-орієнтований підхід дозволяє виявити індивідуальні потреби здобувачів у соціальній підтримці,

розробити індивідуалізовані програми підтримки, оцінити ефективність підтримки з урахуванням індивідуальних особливостей.

Соціально-психологічний підхід розглядає соціальну підтримку в контексті соціальних взаємодій та групових процесів. Цей підхід дозволяє аналізувати роль соціальних мереж у наданні соціальної підтримки, вплив групової динаміки на ефективність підтримки, соціально-психологічні механізми підтримувальної взаємодії. Соціально-психологічний аналіз дозволяє виявити різні рівні соціальної підтримки (мікро-, мезо-, макрорівень), дослідити формальні та неформальні програми підтримки, оцінити роль різних соціальних груп (сім'я, академічна група, студентські спільноти) у наданні підтримки [8].

Феноменологічний підхід фокусується на дослідженні суб'єктивного досвіду здобувачів вищої освіти, пов'язаного з отриманням та наданням соціальної підтримки. Цей підхід передбачає вивчення переживань, смислів, інтерпретацій, які виникають у здобувачів у процесі соціальної підтримки. Феноменологічний аналіз дозволяє розкрити суб'єктивну картину соціальної підтримки, виявити її екзистенційне значення для здобувачів, зрозуміти, як вони інтерпретують та оцінюють різні форми та джерела підтримки [20, с. 255].

Ресурсний підхід розглядає соціальну підтримку як систему ресурсів, які сприяють адаптації, подоланню труднощів та особистісному розвитку здобувачів вищої освіти. Ресурсний аналіз дозволяє визначити різні типи ресурсів соціальної підтримки (матеріальні, інформаційні, емоційні, соціальні, особистісні), дослідити механізми активізації та розвитку ресурсів, оцінити ресурсний потенціал різних форм та джерел підтримки. Особлива увага приділяється вивченню ресурсних дефіцитів здобувачів та способів їх компенсації через систему соціальної підтримки [22, с. 81].

Середовищний підхід акцентує увагу на ролі освітнього середовища у забезпеченні соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Освітнє середовище розглядається як сукупність умов, можливостей, ресурсів, які

впливають на психологічний стан та соціальне функціонування здобувачів. Середовищний аналіз дозволяє виявити середовищні фактори, які сприяють або перешкоджають ефективній соціальній підтримці, розробити рекомендації щодо створення підтримувального освітнього середовища, оцінити вплив різних компонентів середовища на соціальне благополуччя здобувачів [22].

На технологічному рівні методології дослідження соціальної підтримки важливе значення має експериментальний підхід, який передбачає розробку та апробацію інноваційних технологій соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Експериментальний підхід дозволяє перевірити ефективність різних форм та методів соціальної підтримки, виявити оптимальні умови їх застосування, розробити рекомендації щодо впровадження ефективних технологій у практику закладів вищої освіти [22].

Методологічні принципи дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти включають: принцип науковості, який передбачає опору на науково обґрунтовані теорії та концепції, використання валідних та надійних методів дослідження; принцип системності, який вимагає розгляду соціальної підтримки як цілісної системи взаємопов'язаних елементів; принцип розвитку, який орієнтує на дослідження соціальної підтримки в динаміці, з урахуванням тенденцій та закономірностей її розвитку; принцип суб'єктності, який визнає активну роль здобувачів у процесі соціальної підтримки; принцип контекстуальності, який вимагає врахування соціокультурного, освітнього, інституційного контексту соціальної підтримки; принцип міждисциплінарності, який передбачає інтеграцію підходів різних наукових дисциплін до вивчення соціальної підтримки [30, с. 125].

Концептуальна модель дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти інтегрує положення різних теоретичних підходів та включає наступні компоненти: методологічний (підходи, принципи, методи дослідження); понятійно-категоріальний (ключові поняття, категорії, терміни); структурно-функціональний (компоненти, функції, механізми соціальної підтримки); діагностичний (критерії, показники, методики оцінки

ефективності соціальної підтримки); технологічний (форми, методи, засоби організації соціальної підтримки); результативний (очікувані результати, ефекти, впливи соціальної підтримки) [23].

У контексті нашого дослідження соціальна підтримка здобувачів вищої освіти розглядається як інтегративний феномен, який поєднує психологічні та соціальні аспекти підтримки особистості в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Соціальна підтримка спрямована на забезпечення психологічного благополуччя, соціальної адаптації, особистісного та професійного розвитку здобувачів через систему психологічних, соціальних, педагогічних, інформаційних ресурсів та механізмів [23].

Структурно соціальна підтримка включає наступні компоненти: інформаційний (забезпечення доступу до необхідної інформації, консультування, просвіта); емоційний (емпатійне спілкування, заохочення, визнання, емоційна регуляція); інструментальний (практична допомога, формування навичок, ресурсне забезпечення); оціночний (зворотний зв'язок, соціальне порівняння, самооцінка). Функціонально соціальна підтримка спрямована на адаптацію здобувачів до освітнього середовища, попередження та подолання кризових станів, розвиток психологічних та соціальних компетентностей, формування позитивної ідентичності, сприяння самореалізації [31, с. 47].

2.2. Характеристика методів оцінки ефективності соціальної підтримки

Евалюація ефективності соціальної підтримки здобувачів вищої освіти потребує застосування валідного діагностичного інструментарію, релевантного досліджуваному феномену. Концептуальний підхід до оцінки ефективності соціальної підтримки передбачає інтеграцію об'єктивних та суб'єктивних індикаторів, аналіз як дискретних показників, так і системних характеристик. Методологічною основою оцінки ефективності соціальної підтримки виступає мультифакторний підхід, який включає аналіз результативності (achievement of outcomes), релевантності (relevance to needs), сталості (sustainability of effects), інтрузивності (degree of intrusiveness) та економічності (cost-effectiveness) інтервенцій. Міжнародна практика діагностики соціальної підтримки спирається на структуровані методики, верифіковані в крос-культурних дослідженнях [48].

Емпірична оцінка ефективності соціальної підтримки здобувачів вищої освіти в нашому дослідженні реалізується через комплекс стандартизованих методик, що відображають диференційовані аспекти досліджуваного феномену.

«Multidimensional Scale of Perceived Social Support» (MSPSS) (Додаток А), становить первинний інструмент оцінки суб'єктивного сприйняття соціальної підтримки. Методика, розроблена Zimet та колегами, дозволяє диференціювати рівень соціальної підтримки з різних джерел: родини, друзів та значущих інших. Дванадцять тверджень оцінюються респондентами за семибальною шкалою лікертівського типу. Психометричні характеристики MSPSS (α -Кронбаха 0,88-0,92) підтверджують надійність та валідність інструменту у різних соціокультурних контекстах [40].

Концептуальна перевага MSPSS полягає у можливості аналізу диференційованої структури соціальної підтримки та її специфічного вкладу в

адаптаційні процеси. Факторна структура шкали демонструє стабільність у міжнародних дослідженнях, що дозволяє використовувати її для крос-культурних порівнянь. Обмеженням методики є акцент на суб'єктивному сприйнятті підтримки без верифікації об'єктивних параметрів соціального оточення [38].

«Interpersonal Support Evaluation List» (ISEL) (Додаток Б) , репрезентує комплексний підхід до оцінки функціонального аспекту соціальної підтримки. Методика, розроблена Cohen та Hoberman, включає 40 дихотомічних пунктів, об'єднаних у чотири субшкали: матеріальна підтримка, оціночна підтримка, приналежність та самооцінка. Кожна субшкала представлена 10 твердженнями, які респондент оцінює як «правдиві» або «неправдиві» [47].

Методологічний потенціал ISEL полягає в аналізі диференційованих функцій соціальної підтримки, що дозволяє виявляти специфічні дефіцити та ресурси особистості. Структурно-функціональний аналіз результатів ISEL забезпечує розробку таргетованих інтервенцій, спрямованих на компенсацію ідентифікованих дефіцитів. Психометричні показники ISEL демонструють високу внутрішню консистентність (α -Кронбаха 0,77-0,86) та ретестову надійність (0,74-0,87) [37].

«Berlin Social Support Scales» (BSSS) (Додаток В), представляє мультимісний інструмент, сфокусований на когнітивних та поведінкових аспектах соціальної підтримки. Методика складається з шести субшкал: сприйняття доступності підтримки, потреба в підтримці, пошук підтримки, надання підтримки, фактично отримана підтримка, задоволеність підтримкою. Загалом BSSS містить 32 твердження, які оцінюються за чотирибальною шкалою [41].

Унікальність BSSS полягає в можливості аналізу реципрокних взаємодій у контексті соціальної підтримки – не лише отримання, але й надання підтримки, що відображає активну позицію здобувача вищої освіти. Факторний аналіз BSSS демонструє чітку диференціацію емоційного та інструментального компонентів підтримки. Психометричні характеристики

методики (α -Кронбаха 0,70-0,83) підтверджують її надійність як діагностичного інструмента.

«Social Support Questionnaire» (SSQ) розроблений Sarason та співавторами, спрямований на оцінку як кількісних, так і якісних аспектів соціальної підтримки. Методика складається з 27 пунктів, кожен з яких включає два виміри: кількість осіб, які надають підтримку в специфічній ситуації (від 0 до 9), та рівень задоволеності доступною підтримкою (за шестибальною шкалою) [42].

Концептуальна цінність SSQ полягає в інтеграції структурних та функціональних аспектів соціальної підтримки, а також в аналізі дискрепансії між об'єктивними та суб'єктивними параметрами підтримки. Психометричні показники SSQ (α -Кронбаха 0,90-0,93) свідчать про високу надійність інструмента, що підтверджується в кросвалідаційних дослідженнях [50].

«Psychological Well-Being Scales» (PWB) (Додаток Г), авторства Ryff представляє методику оцінки психологічного благополуччя як інтегрального індикатора ефективності соціальної підтримки. Шкала складається з 84 пунктів, об'єднаних у шість субшкал: автономія, компетентність, особистісне зростання, позитивні взаємини з іншими, життєві цілі та самоприйняття. Респонденти оцінюють твердження за шестибальною шкалою [50].

Теоретичним підґрунтям PWB виступає евдемоністичний підхід до благополуччя, який фокусується на реалізації особистісного потенціалу та значущих взаєминах. Особливе значення для оцінки ефективності соціальної підтримки має субшкала «позитивні взаємини з іншими», яка відображає якість соціальних інтеракцій. Психометричні показники PWB (α -Кронбаха 0,86-0,93) підтверджують надійність інструменту в різних соціокультурних контекстах [42].

Програма «Evaluation of Psychosocial Support in Higher Education» (EPSHE) була розроблена для комплексної оцінки інституціоналізованої соціальної підтримки в закладах вищої освіти. Методика включає 35 пунктів, структурованих у п'ять блоків: доступність соціальної підтримки,

інформованість здобувачів про програму підтримки, ефективність різних форм підтримки, бар'єри у доступі до підтримки, рекомендації щодо оптимізації програми підтримки [44].

EPSHE демонструє високу валідність (змістову, конструктну, критеріальну) та надійність (α -Кронбаха 0,84), що було підтверджено у пілотному дослідженні на вибірці з 120 здобувачів вищої освіти. Методика дозволяє ідентифікувати інституційні фактори, які сприяють або перешкоджають ефективній соціальній підтримці, та розробити рекомендації щодо оптимізації програми підтримки на організаційному рівні [47].

Для забезпечення об'єктивності та контекстуальної валідності дослідження використовуються демографічні характеристики здобувачів вищої освіти, академічні показники (GPA, відвідуваність, ретенція), інституційні індикатори (кількість звернень до служб підтримки, участь у соціальних програмах), а також якісні дані (феноменологічні інтерв'ю, фокус-групи, наративний аналіз) [44].

Методологічна стратегія оцінки ефективності соціальної підтримки базується на принципах тріангуляції (даних, методів, дослідників), лонгітюдності (відстеження динаміки показників) та екологічної валідності (врахування контекстуальних факторів). Інтеграція квантитативних та квалітативних методів дозволяє компенсувати обмеження окремих інструментів та забезпечує комплексний аналіз досліджуваного феномену [50].

Таким чином, характеристика методів оцінки ефективності соціальної підтримки здобувачів вищої освіти відображає мультимірність та комплексність досліджуваного конструкту. Запропонований діагностичний інструментарій дозволяє аналізувати як структурні (мережа підтримки, доступність ресурсів), так і функціональні (типи підтримки, суб'єктивне сприйняття, задоволеність) аспекти соціальної підтримки, а також її вплив на психологічне благополуччя та адаптацію здобувачів.

2.3. Організація та етапи проведення емпіричного дослідження

Проведення емпіричного дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти вимагає дотримання методологічної ригористичності, логічної структурованості та процедурної валідності. Імплементация дослідницької програми ґрунтується на принципах системності, послідовності, верифікованості та репрезентативності. Організаційна архітектура дослідження включає чітке визначення дослідницького дизайну, формування репрезентативної вибірки, селекцію релевантного діагностичного інструментарію, розробку процедурного алгоритму та хронологічну сегментацію дослідницького процесу [42].

Емпіричне дослідження проводилося протягом 2024-2025 навчального року на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України за спеціальністю соціальна робота. Генеральна сукупність дослідження включала здобувачів вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота». Вибіркова сукупність формувалася за стратифікованою моделлю з урахуванням наступних параметрів: рівень освіти, рік навчання, спеціальність, форма навчання, соціально-демографічні характеристики.

Загальний обсяг вибірки склав 50 осіб, включаючи 28 здобувачів бакалаврського та 22 здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Гендерний розподіл вибірки: 32 жінки (64%) та 18 чоловіків (36%). Вікові параметри респондентів: 17-23 роки – 31 особа (62%), 24-30 років – 14 осіб (28%), понад 30 років – 5 осіб (10%). За формою навчання розподіл був наступним: денна форма – 41 особа (82%), заочна форма – 9 осіб (18%). Репрезентативність вибірки забезпечувалася пропорційністю розподілу респондентів відносно генеральної сукупності за ключовими стратифікаційними параметрами.

Дослідницький дизайн базувався на інтеграції кореляційного та експериментального підходів, що дозволило не лише виявити взаємозв'язки між досліджуваними змінними, але й встановити причинно-наслідкові зв'язки

між соціальною підтримкою та показниками адаптації здобувачів [36]. Експериментальна парадигма реалізувалася через модель із контрольною групою та претестом-посттестом (pretest-posttest control group design). Вибірка була рандомізовано розподілена на експериментальну (n=25) та контрольну (n=25) групи з контролем еквівалентності за ключовими характеристиками.

Дослідження проводилося у чотири взаємопов'язані етапи, кожен з яких мав специфічні завдання, методи та очікувані результати.

Перший етап (підготовчий, вересень-жовтень 2024 р.) включав розробку та операціоналізацію дослідницької програми. На цьому етапі було здійснено теоретичний аналіз проблеми соціальної підтримки, конкретизовано концептуальну модель дослідження, визначено змінні та їх операціональні індикатори, розроблено діагностичний інструментарій, сформовано критеріально-оціночну базу дослідження. Методологічна валідація інструментарію проводилася шляхом експертної оцінки (n=7), пілотажного дослідження (n=15) та статистичного аналізу психометричних характеристик авторських методик.

Результатом першого етапу стала верифікована програма дослідження, яка включала: концептуальну модель, операціоналізовані змінні, валідизований діагностичний інструментарій, алгоритм формування вибірки, етичний протокол дослідження, процедуру збору та аналізу даних. Дослідницька інфраструктура була сформована через встановлення партнерства із закладами вищої освіти, отримання інституційних дозволів на проведення дослідження, рекрутинг та підготовку дослідницької команди.

Другий етап (констатувальний, листопад-грудень 2024 р.) був спрямований на діагностику актуального стану соціальної підтримки здобувачів вищої освіти та їх потреб у підтримці. На цьому етапі застосовувався комплекс стандартизованих методик: «Multidimensional Scale of Perceived Social Support» (MSPSS), «Interpersonal Support Evaluation List» (ISEL), «Berlin Social Support Scales» (BSSS), «Social Support Questionnaire»

(SSQ), «Psychological Well-Being Scales» (PWB), методика «Evaluation of Psychosocial Support in Higher Education» (EPSHE).

Процедура діагностики включала індивідуальне та групове тестування з дотриманням стандартизованих інструкцій, забезпеченням конфіденційності та добровільності участі. Збір даних здійснювався у форматі очного тестування в спеціально обладнаних приміщеннях закладів вищої освіти. Для заочних здобувачів було організовано онлайн-тестування з використанням захищених електронних платформ.

Додатково проводилися фокус-групи (n=3) та індивідуального інтерв'ю (n=12) для глибинного аналізу досвіду здобувачів, пов'язаного з соціальною підтримкою. Якісні дані фіксувалися за допомогою аудіозапису з подальшою транскрипцією та тематичним аналізом. Також здійснювався аналіз інституційних документів закладів вищої освіти щодо організації соціальної підтримки (n=15).

Результати констатувального етапу були піддані комплексному статистичному аналізу з використанням методів дескриптивної та індуктивної статистики: центральні тенденції та міри варіації, кореляційний аналіз (r-Пірсона, r-Спірмена), факторний аналіз, регресійний аналіз, параметричні (t-Стьюдента) та непараметричні (U-Манна-Уїтні, H-Краскела-Уолліса) тести. Статистична обробка даних проводилася з використанням програмного пакету IBM SPSS Statistics 27.0 [49, 50].

Третій етап (формувальний, січень-лютий 2025 р.) передбачав розробку та апробацію авторської методики комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. На основі результатів констатувального етапу була розроблена програма соціальної підтримки, яка включала компоненти: інформаційний (психоедукація, навігація в програмі підтримки), емоційно-регулятивний (психологічне консультування, копінг-тренінг), соціально-інтегративний (розвиток соціальних мереж, групова супервізія), організаційний (інституційні ресурси, адвокація).

Програма включала 8 сесій (2 індивідуальні, 6 групових) загальним обсягом 16 годин. Програма була імплементована в експериментальній групі (n=25) протягом 4 тижнів (2 сесії на тиждень). Контрольна група (n=25) продовжувала отримувати стандартну соціальну підтримку, доступну в закладах вищої освіти.

Програма реалізувалася науково-педагогічними працівниками кафедри соціальної роботи та реабілітації з дотриманням стандартизованого протоколу. Кожна сесія включала теоретичний компонент, практичні вправи, групову рефлексію та домашні завдання. Процес реалізації програми документувався через протоколи сесій, рефлексивні щоденники фасилітаторів та учасників, зворотний зв'язок після кожної сесії.

Четвертий етап (контрольний, березень 2025 р.) був спрямований на оцінку ефективності програми соціальної підтримки. На цьому етапі проводилася повторна діагностика з використанням того ж інструментарію, що й на констатувальному етапі. Це дозволило порівняти показники експериментальної та контрольної груп до та після впровадження програми і встановити статистичну значущість виявлених змін.

Додатково проводилася якісна оцінка ефективності програми через індивідуальні інтерв'ю з учасниками експериментальної групи (n=10), фокус-групу з фасилітаторами програми (n=3), аналіз рефлексивних щоденників учасників. Катамнестичне дослідження проводилося через місяць після завершення програми для оцінки стійкості досягнутих результатів.

П'ятий етап (аналітико-узагальнюючий, квітень 2025 р.) передбачав комплексний аналіз та інтерпретацію отриманих результатів, формулювання висновків та розробку рекомендацій. На цьому етапі здійснювалася інтеграція кількісних та якісних даних, триангуляція результатів, отриманих різними методами, верифікація гіпотез дослідження, теоретичне осмислення емпіричних знахідок.

Результати аналізу були структуровані відповідно до дослідницьких завдань та представлені у формі таблиць, графіків, структурних моделей. На

основі отриманих результатів були розроблені практичні рекомендації щодо впровадження ефективної програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти на інституційному, груповому та індивідуальному рівнях.

Етичні стандарти дослідження включали інформовану згоду учасників, конфіденційність даних, мінімізацію ризиків, право на відмову від участі.

Таким чином, організація та етапи проведення емпіричного дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти відображають системний підхід до вивчення складного соціально-психологічного феномену. Процедурна валідність, методологічна рефлексивність та етична ригористичність забезпечують достовірність отриманих результатів та їх потенційну трансферабельність в інші освітні контексти.

Висновки до розділу 2

1. Розроблено методологічні засади дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти на основі інтегративного підходу, який поєднує філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та технологічний рівні методологічного аналізу. На філософському рівні обґрунтовано застосування антропологічного, екзистенційного та герменевтичного підходів; на загальнонауковому – системного, синергетичного та аксіологічного; на конкретно-науковому – біосоціального, особистісно-орієнтованого, соціально-психологічного, феноменологічного, ресурсного та середовищного; на технологічному – експериментального підходу. Визначено методологічні принципи дослідження: науковості, системності, розвитку, суб'єктності, контекстуальності та міждисциплінарності, які забезпечують цілісність і валідність отриманих результатів.

2. Охарактеризовано методи оцінки ефективності соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, що відображають мультимірію та комплексність досліджуваного феномену. Обґрунтовано доцільність

використання комплексу стандартизованих методик: «Multidimensional Scale of Perceived Social Support» (MSPSS), «Interpersonal Support Evaluation List» (ISEL), «Berlin Social Support Scales» (BSSS), «Social Support Questionnaire» (SSQ), «Psychological Well-Being Scales» (PWB). Розроблено та валідизовано авторську методику «Evaluation of Psychosocial Support in Higher Education» (EPSHE), спрямовану на комплексну оцінку інституціоналізованої соціальної підтримки в закладах вищої освіти. Запропоновано методологічну стратегію оцінки ефективності, що базується на принципах тріангуляції, лонгітюдності та екологічної валідності, з інтеграцією кількісних та якісних методів дослідження.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Результати дослідження потреб здобувачів у соціальній підтримці

Дослідження було спрямоване на всебічне виявлення основних потреб здобувачів вищої освіти у сфері соціальної підтримки, що дозволило отримати комплексну картину запитів студентської молоді в умовах сучасного освітнього середовища. У процесі дослідження було застосовано різноманітні методи збору даних, які дали змогу виявити як загальні тенденції, так і специфічні потреби окремих груп студентів, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, соціально-економічного становища, освітніх запитів та психоемоційного стану. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що потреби здобувачів є багатовимірними й охоплюють різні сфери їхнього функціонування — освітню, психологічну, соціальну та ресурсну. Серед ключових потреб було виділено запит на доступ до якісної освітньої інформації, розвиток емоційної стійкості й навичок саморегуляції, підтримку соціальної інтеграції та згуртованості, а також потребу в активізації внутрішніх ресурсів для особистісного та професійного розвитку [8].

Такий багатоплановий характер потреб свідчить про необхідність системного підходу до організації соціальної підтримки, який би забезпечував не лише реагування на окремі запити студентів, а й сприяв їхньому всебічному розвитку, самореалізації та формуванню стійких моделей успішної адаптації в умовах динамічних змін освітнього простору.

З огляду на це, виникла об'єктивна потреба у розробці системної та інтегрованої програми підтримки, яка базується на принципах цілісності, індивідуалізації підходів, міждисциплінарності та сталого розвитку. Така програма має об'єднувати різноманітні напрями підтримки студентів в єдиний комплекс заходів, спрямованих на підвищення їхньої академічної успішності, психоемоційного благополуччя, соціальної активності та професійної готовності до викликів майбутньої кар'єри.

Однією з найбільш актуальних виявилася потреба в інформаційній підтримці здобувачів вищої освіти. Студенти наголошували на необхідності забезпечення доступом до чіткої, структурованої та своєчасної інформації, що стосується різних аспектів їхнього навчального та професійного розвитку. Зокрема, висловлювалися численні запити на отримання детальної інформації про можливості продовження навчання, участь у додаткових освітніх програмах і тренінгах, доступні сервіси підтримки, програми соціальної допомоги, призначення та умови отримання стипендій, а також можливості стажування, проходження практик та розвитку кар'єри ще під час навчання.

За результатами опитування, було встановлено, що дефіцит такої інформації створює серйозні бар'єри для студентів: він часто призводить до відчуття невизначеності, викликає підвищену тривожність, знижує рівень довіри до освітньої системи та негативно впливає на загальну мотивацію до активної участі в освітньому процесі. Брак своєчасної інформаційної підтримки також ускладнював студентам планування своєї освітньої траєкторії та кар'єрного розвитку, що, в свою чергу, знижувало ефективність використання наявних можливостей, які надає освітнє середовище. Потреба в емоційній підтримці.

Значна частина опитаних студентів відзначила труднощі у сфері емоційного саморегулювання, високий рівень стресу, викликаний навчальним навантаженням, невизначеністю майбутнього та особистими кризами. Особливо актуальними виявилися запити на розвиток навичок управління емоціями, подолання тривожності, формування ефективних копінг-стратегій

для вирішення проблемних ситуацій, що виникають як в особистісному, так і в академічному середовищі.

У ході дослідження було зафіксовано високу потребу студентів у соціальній інтеграції. Здобувачі вищої освіти наголошували на важливості створення інклюзивного середовища підтримки, яке б сприяло встановленню нових соціальних контактів, активному залученню до студентського життя та розвитку відчуття належності до академічної спільноти.

Особливо акцентувалася потреба в участі у студентських об'єднаннях, клубах за інтересами, професійно орієнтованих спільнотах і волонтерських ініціативах, що дозволяють здобувачам не лише розширити коло спілкування, а й підвищити рівень власної соціальної активності. Формування почуття приналежності до студентського середовища розглядалося як один із ключових факторів забезпечення емоційного благополуччя, психологічної стійкості та особистісного розвитку студентів, що позитивно впливає на їхню академічну успішність і загальну мотивацію.

Окрім цього, було виявлено істотний запит на розширення доступу до ресурсів підтримки. Студенти потребували допомоги в навігації серед існуючих інституційних можливостей освітнього закладу, а також у залученні до систем матеріальної, психологічної та консультаційної підтримки. Особливо актуальним виявилось забезпечення доступу до зовнішніх ресурсних мереж, таких як громадські організації, профільні фонди, професійні об'єднання та платформи кар'єрного розвитку. Наявність широкого спектру ресурсів підтримки розглядається студентами як необхідна умова для успішної адаптації в академічному середовищі, розвитку професійної ідентичності та формування життєвої стійкості у складних соціально-економічних умовах [20].

Результати дослідження чітко продемонстрували потребу в створенні комплексної програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка б відповідала сучасним викликам і охоплювала різні напрями роботи зі студентами. Аналіз отриманих даних свідчить про те, що традиційні форми

підтримки більше не забезпечують належного рівня адаптації молоді до стрімких змін соціального середовища, зростання психологічного навантаження та необхідності в розвитку життєвих компетенцій. Виявлені потреби були систематизовані й згруповані в чотири ключові напрями, які й стали структурною основою майбутньої програми:

– Інформаційний компонент передбачає забезпечення студентів актуальною, достовірною та різноплановою освітньою інформацією, яка є необхідною для успішного навчання та професійного розвитку. Він включає не лише надання доступу до навчальних матеріалів, електронних ресурсів, баз даних та інформаційних платформ, а й формування у здобувачів вищої освіти навичок самостійного пошуку, критичного аналізу, відбору та систематизації знань. В умовах цифровізації освіти, коли обсяг доступної інформації постійно зростає, особливого значення набуває вміння орієнтуватися у великій кількості даних, оцінювати їхню якість, достовірність та релевантність. Саме тому розвиток інформаційної грамотності, медіа-грамотності та навичок критичного мислення є ключовими завданнями цього компонента. Інформаційний компонент має сприяти розвитку у студентів умінь ефективної комунікації в інформаційному середовищі, використання сучасних технологій для здобуття, обробки й передачі знань, що у перспективі сприятиме їхній конкурентоспроможності на ринку праці та активній громадянській позиції.

– Емоційно-регулятивний компонент спрямований на розвиток у здобувачів вищої освіти навичок емоційної стійкості, які є критично важливими для ефективного функціонування в умовах інтенсивного навчального навантаження, високих очікувань і частих змін у соціальному та освітньому середовищі. Компонент передбачає формування здатності студентів розпізнавати власні емоції, адекватно реагувати на стресові ситуації, регулювати емоційні стани й запобігати розвитку негативних психоемоційних проявів, таких як тривожність, емоційне вигорання чи депресія. Особлива увага в межах емоційно-регулятивного компонента приділяється навчанням технік саморегуляції, стрес-менеджменту, розвитку навичок позитивного

мислення, усвідомленості (mindfulness) та самодопомоги в складних життєвих обставинах. Крім того, цей напрям роботи сприяє формуванню стійкого психологічного добробуту студентів, їхньої здатності підтримувати мотивацію до навчання, ефективно вирішувати проблеми та долати труднощі, що є необхідними передумовами для успішної адаптації та подальшої професійної реалізації [22].

– Соціально-інтегративний компонент покликаний зміцнити соціальні зв'язки студентів та сприяти їхній активній інтеграції в академічне середовище. Основною метою цього напрямку є створення умов для розвитку стійкого почуття приналежності до студентської спільноти, що є важливим чинником емоційного благополуччя та успішної адаптації до умов навчання у вищій школі. Соціальна інтеграція передбачає залучення здобувачів вищої освіти до різноманітних форм спільної діяльності: участі в студентських організаціях, культурно-просвітницьких заходах, волонтерських та соціальних проєктах, що дає можливість розвивати комунікативні навички, лідерські якості та здатність до співпраці.

На основі цих висновків була розроблена інтегративна програма соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка ґрунтується на біосоціальному підході. Підхід передбачає розгляд особистості студента як системи, на яку одночасно впливають біологічні (фізичний стан, здоров'я), психологічні (емоції, мотивація, пізнавальні процеси) та соціальні (соціальні зв'язки, суспільні очікування) фактори. Комплексне врахування цих чинників дає змогу побудувати багатовимірний підхід до вирішення завдань адаптації, соціалізації й особистісного становлення в умовах сучасного освітнього середовища.

Запропонована програма має на меті не лише надавати точкову допомогу студентам у вирішенні актуальних проблем, а й формувати сталі механізми підтримки особистісного зростання, розвитку автономності, психологічної стійкості та життєвої компетентності. Особливий акцент робиться на профілактичних заходах, розвитку навичок самодопомоги,

створенні сприятливого соціального клімату у студентському середовищі. Таким чином, програма покликана стати дієвим інструментом формування середовища, яке сприятиме всебічному розвитку особистості здобувачів вищої освіти, їхній успішній професійній та соціальній реалізації.

3.2. Програма соціальної підтримки здобувачів вищої освіти

На основі результатів діагностики потреб здобувачів вищої освіти була розроблена програма соціальної підтримки, яка об'єднує підходи психології, соціальної роботи та педагогіки вищої школи. Програма спирається на біосоціальний підхід, що враховує вплив біологічних, психологічних і соціальних чинників на розвиток особистості студента.

Концепція програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти базується на об'єднанні різних теоретичних підходів: теорії соціальної підтримки, когнітивно-поведінкової психології, екзистенційно-гуманістичної психології, позитивної психології та системного підходу. Це дає можливість враховувати різні сторони життя і навчання студентів, їх особистісний розвиток та адаптацію до освітнього середовища.

Програма побудована навколо чотирьох основних складових. Перший складник – інформаційний – передбачає надання студентам важливої та актуальної інформації про можливості навчання, ресурси підтримки, особливості професійного розвитку. Другий складник – емоційно-регулятивний – спрямований на розвиток навичок емоційної саморегуляції, подолання стресу і тривожності, формування уміння справлятися з труднощами. Третій складник – соціально-інтегративний – орієнтований на розвиток соціальних умінь, підтримку соціальних контактів та формування почуття належності до студентської спільноти. Четвертий складник – ресурсно-орієнтований – передбачає активізацію внутрішніх ресурсів особистості, а також забезпечення доступу до інституційної та зовнішньої

підтримки. Інформаційний компонент методики спрямований на забезпечення здобувачів релевантною інформацією про освітній процес, доступні ресурси підтримки, можливості професійного розвитку.

Соціально-інтегративний компонент програми спрямований на підтримку соціальної адаптації та інтеграції здобувачів в академічне середовище, розвиток соціальних навичок та створення мереж підтримки серед студентської спільноти. Ресурсно-орієнтований компонент зосереджується на активізації як особистісних ресурсів здобувачів, так і можливостей інституційної підтримки для подолання труднощів та сприяння їхньому розвитку.

Впровадження програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти базується на дотриманні кількох основних принципів. Принцип системності передбачає узгодженість різних форм та рівнів підтримки. Принцип персоналізації полягає у врахуванні індивідуальних потреб та особливостей кожного здобувача. Принцип інтегративності спрямований на об'єднання різних підходів і методів роботи. Принцип проактивності орієнтує діяльність на запобігання виникненню проблем, а не лише на їх вирішення. Принцип активізації внутрішніх ресурсів передбачає підтримку здобувачів у розвитку власних можливостей для самопомоги. Принцип доступності гарантує рівний доступ до всіх ресурсів підтримки. Принцип екологічності вимагає врахування взаємозв'язків здобувача з різними елементами освітнього середовища.

Для перевірки була розроблена програма комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, що складається з 8 модулів: адаптація до освітнього середовища, емоційна регуляція, ефективна комунікація, розвиток академічних компетентностей, резильєнтність і копінг-стратегії, професійна ідентичність, ресурсний розвиток та інтеграція в академічну спільноту.

Програма триває 8 тижнів, кожен тиждень присвячений окремому модулю. Загальний обсяг становить 64 години, з яких 16 годин виділено на індивідуальну роботу, 32 години на групову та 16 годин на організаційну

підтримку. Побудова модулів відображає логіку розвитку підтримки — від адаптації та емоційної стійкості до професійного становлення й інтеграції у студентське середовище.

Реалізація програми проходить у кілька етапів: первинна діагностика, складання індивідуального плану підтримки, послідовне проходження модулів із проміжним контролем результатів, підсумкова оцінка та розробка рекомендацій для подальшого розвитку.

Програму впроваджує міждисциплінарна команда, до складу якої входять психологи, соціальні працівники, педагоги, тьютори та представники студентського самоврядування. Кожен фахівець відповідає за окремі напрями підтримки, а координацію роботи здійснює керівник програми.

Методологічний інструментарій програми включає різноманітні техніки та методи, зокрема: психоедукацію (інформування про психологічні процеси та механізми підтримки), когнітивно-поведінкові техніки (реструктуризація дисфункційних думок, поведінкові експерименти, техніки релаксації), техніки емоційної регуляції (майндфулнес, прийняття емоцій, управління емоційними тригерами), тренінгові методи (рольові ігри, моделювання ситуацій, групові дискусії), коучингові технології (цілепокладання, планування, рефлексія), експресивні методи (арт-терапія, наративні техніки), методи розвитку резильєнтності (ідентифікація ресурсів, формування копінг-стратегій) та технології соціальної інтеграції (нетворкінг, формування соціальних мереж, групова ідентичність).

Інноваційний потенціал програми полягає в інтеграції різних підходів та рівнів соціальної підтримки у єдину програмну модель, яка забезпечує синергетичний ефект взаємодії різних компонентів. Програма враховує сучасні тенденції у сфері соціальної підтримки, зокрема: мультимодальність (використання різних каналів та форматів підтримки), цифровізацію (інтеграція онлайн-ресурсів та технологій), персоналізацію (адаптація підтримки до індивідуальних потреб), проактивність (превентивна

спрямованість) та ресурсну орієнтацію (активізація особистісних та соціальних ресурсів).

Реалізація програми в контексті закладу вищої освіти передбачає інтеграцію з існуючими структурами та системами підтримки, зокрема: психологічною службою, соціальною службою, системою кураторства, студентським самоврядуванням, академічним консультуванням. Така інтеграція дозволяє оптимізувати використання наявних ресурсів та забезпечити програмний підхід до соціальної підтримки здобувачів.

Адаптація програми до специфіки НУБіП України здійснюється через модульну структуру та гнучкість форм реалізації, що дозволяє враховувати особливості освітнього середовища, контингенту здобувачів, інституційної культури та доступних ресурсів. Програма може бути імплементована як комплексно, так і через впровадження окремих компонентів або модулів в залежності від потреб та можливостей.

Моніторинг та оцінка ефективності авторської методики здійснюються на основі комплексу критеріїв та індикаторів, які відображають різні аспекти соціальної підтримки. Критерії ефективності включають: результативність (ступінь досягнення поставлених цілей), релевантність (відповідність потребам здобувачів), сталість (тривалість ефектів), доступність (можливість отримання підтримки різними категоріями здобувачів), інклюзивність (врахування різноманітності потреб та особливостей) та економічність (співвідношення витрат та результатів).

Індикатори ефективності включають як об'єктивні показники (рівень академічної успішності, показники ретенції, кількість звернень за підтримкою, участь у програмах), так і суб'єктивні (рівень психологічного благополуччя, задоволеність підтримкою, сприйняття академічного середовища, самооцінка компетентностей). Комбінація об'єктивних та суб'єктивних індикаторів дозволяє отримати комплексну картину ефективності соціальної підтримки.

Таким чином, програма комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти представляє собою інтегративну модель, яка поєднує різні рівні,

компоненти та форми підтримки у єдину програмну структуру. Методика враховує диференційовані потреби здобувачів, забезпечує персоналізований підхід та орієнтована на активізацію ресурсів для успішної адаптації, інтеграції та розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Оцінка ефективності авторської програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти здійснювалася в рамках формувального експерименту, який проводився за моделлю з контрольною групою та претест-посттест дизайном. Експериментальна група на 25 осіб проходила програму соціальної підтримки протягом 8 тижнів, контрольна група на 25 осіб отримувала стандартну підтримку, доступну в університеті. Групи були еквівалентні за ключовими соціально-демографічними характеристиками та початковими показниками діагностики.

Порівняльний аналіз показників експериментальної та контрольної груп до експерименту (претест) не виявив статистично значущих відмінностей за жодним із досліджуваних параметрів, що підтверджує еквівалентність груп на початку експерименту.

На етапі первинної діагностики було виявлено низку проблемних зон: недостатній рівень поінформованості щодо можливостей освітнього середовища, високий рівень емоційного напруження та стресу, слабо розвинені навички соціальної взаємодії, а також труднощі з формуванням професійної ідентичності та самореалізації. Результати підтвердили актуальність розробленої програми й окреслили ключові цілі її реалізації.

У процесі впровадження програми проводився постійний моніторинг динаміки змін. За підсумками проходження кожного модуля здійснювалися проміжні оцінювання, які дозволяли виявити позитивні зрушення в таких сферах:

1. Підвищення рівня інформованості здобувачів щодо освітніх ресурсів, можливостей соціальної та психологічної підтримки.
2. Зниження рівня тривожності та емоційного напруження, покращення навичок емоційної саморегуляції.

3. Формування стійких соціальних зв'язків у студентському середовищі, зростання рівня залученості в діяльність академічної спільноти.

4. Посилення впевненості у власних силах, зростання рівня самомотивації та прагнення до особистісного і професійного розвитку.

Оцінка ефективності програми базувалася також на результатах підсумкової діагностики. Дані свідчать про суттєве покращення за всіма критеріями: збільшилася кількість студентів, які відчують себе адаптованими до освітнього середовища, здатними справлятися зі стресом та активніше залучатися до навчальної і позанавчальної діяльності.

Особливо помітними були зміни серед здобувачів, які на початку реалізації програми виявляли високий рівень стресу і низький рівень соціальної залученості. Вони продемонстрували суттєве зростання за показниками емоційної стійкості, соціальної активності та усвідомлення особистих цілей у професійному розвитку.

Крім кількісних результатів, важливе значення мали якісні дані, отримані через анкетування, інтерв'ювання та зворотний зв'язок від учасників програми. Студенти відзначали практичну цінність отриманих знань, корисність тренінгів, позитивний вплив індивідуальних консультацій та високу ефективність групових заходів. Переважна більшість респондентів вказала на зростання рівня впевненості в собі, покращення навичок планування власної діяльності та підвищення задоволеності освітнім середовищем.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок про успішність апробації програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. Програма виявилася ефективною як засіб підвищення рівня адаптації студентів до освітнього середовища, розвитку їхніх особистісних ресурсів, підтримки емоційного благополуччя та формування професійної самосвідомості. Це підтверджує доцільність її подальшого впровадження у практику діяльності закладів вищої освіти та можливість масштабування на ширше коло здобувачів.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено та апробовано програму емпіричного дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка реалізується у п'ять взаємопов'язаних етапів: підготовчий (розробка та операціоналізація дослідницької програми), констатувальний (діагностика актуального стану соціальної підтримки та потреб здобувачів), формувальний (розробка та апробація авторської методики), контрольний (оцінка ефективності методики) та аналітико-узагальнюючий (аналіз та інтерпретація результатів). Дослідження проведено на базі НУБіП з використанням експериментальної та контрольної груп.

2. Досліджено потреби здобувачів вищої освіти у соціальній підтримці. Студенти найбільше потребують інформаційної підтримки, яка допомагає їм орієнтуватися в освітньому середовищі, отримувати знання про можливості навчання, розвитку та соціального захисту. Важливою є також потреба в емоційній підтримці, що сприяє подоланню стресу, розвитку навичок емоційної саморегуляції та зміцненню психологічного благополуччя. Значна увага приділяється питанню соціальної інтеграції, оскільки здобувачі вищої освіти потребують підтримки у встановленні соціальних зв'язків, формуванні почуття належності до академічної спільноти та розвитку комунікативних навичок. Окремо було підкреслено важливість забезпечення доступу до ресурсів підтримки, які допомагають долати навчальні, соціальні та особистісні труднощі. Результати дослідження підтвердили, що надання соціальної підтримки є необхідною умовою успішної адаптації здобувачів до умов навчання у закладах вищої освіти, сприяє їхньому особистісному розвитку, емоційній стійкості та формуванню професійної самосвідомості. Виявлені потреби стали основою для розробки інтегрованої програми соціальної підтримки, спрямованої на комплексний супровід здобувачів освіти на всіх етапах їхнього навчання.

3. Обґрунтовано програму комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка ґрунтується на біосоціальному підході та інтегрує положення теорії соціальної підтримки, когнітивно-поведінкового підходу, екзистенційно-гуманістичної психології, позитивної психології та системної теорії.

4. Встановлено ефективність запропонованої програми соціальної підтримки здобувачів вищої освіти. За підсумками дослідження встановлено, що у здобувачів, які брали участь у реалізації програми, спостерігалися статистично значущі позитивні зміни порівняно з контрольною групою. Зокрема, було зафіксовано підвищення рівня інформованості про можливості освітнього середовища, розвиток навичок емоційної саморегуляції, зростання соціальної активності, покращення психологічного благополуччя та зміцнення професійної самосвідомості. Дані підсумкової діагностики свідчать про істотне зниження рівня стресу і тривожності серед учасників експериментальної групи, зростання рівня адаптації до навчального середовища та активізацію особистісних ресурсів. Таким чином, отримані результати підтвердили ефективність розробленої програми соціальної підтримки та її позитивний вплив на розвиток і успішність здобувачів вищої освіти.

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовано сутність та зміст поняття «соціальна підтримка» у контексті вищої освіти як міждисциплінарного феномену, що інтегрує психологічні, соціальні та педагогічні аспекти забезпечення ефективного функціонування особистості в освітньому середовищі. На основі теоретичного аналізу визначено соціальну підтримку здобувачів вищої освіти як системний процес забезпечення комплексом соціальних, психологічних, педагогічних, інформаційних та матеріальних ресурсів, спрямованих на створення сприятливих умов для ефективною адаптації, соціалізації, професійного та особистісного розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Виокремлено структурні компоненти соціальної підтримки (інформаційний, емоційний, інструментальний, оціночний) та функції (адаптаційна, інтеграційна, розвивальна, превентивна, компенсаторна, захисна), що забезпечують її цілісність та ефективність.

2. Систематизовано теоретичні моделі та підходи до соціальної підтримки в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Визначено п'ять основних підходів: системний, особистісно-орієнтований, середовищний, ресурсний та компетентнісний, які розкривають різні аспекти соціальної підтримки та визначають стратегічні орієнтири побудови відповідної програми. Виокремлено та охарактеризовано п'ять основних моделей соціальної підтримки здобувачів вищої освіти: компенсаторну (орієнтовану на подолання дефіцитів), превентивну (спрямовану на запобігання проблемам), розвивальну (фокусовану на розкритті потенціалу), інтеграційну (зосереджену на включенні в соціальну структуру) та комплексну (що поєднує елементи різних моделей). Визначено принципи побудови ефективною програми соціальної підтримки: комплексність, доступність, індивідуалізація, превентивність, активність, співпраця та інноваційність.

3. Виявлено особливості організації соціальної підтримки у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти. Встановлено, що у

вітчизняних закладах програма соціальної підтримки характеризується фрагментарністю, недостатньою координацією діяльності різних структурних підрозділів, переважанням компенсаторного підходу та обмеженістю ресурсів. Зарубіжний досвід відзначається комплексним підходом, індивідуалізацією, превентивною спрямованістю, розвиненою інфраструктурою та активним впровадженням інноваційних технологій. Визначено перспективні напрями трансформації вітчизняної програми соціальної підтримки: створення комплексних центрів підтримки за принципом «єдиного вікна», розробка індивідуальних програм підтримки, впровадження технологій електронної підтримки, розвиток програми тьюторства та менторства, активне залучення здобувачів до розробки та реалізації програм підтримки.

4. Розкрито методичні засади дослідження соціальної підтримки здобувачів вищої освіти на основі інтегративного підходу, який поєднує філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та технологічний рівні методологічного аналізу. На філософському рівні обґрунтовано застосування антропологічного, екзистенційного та герменевтичного підходів; на загальнонауковому – системного, синергетичного та аксіологічного; на конкретно-науковому – біосоціального, особистісно-орієнтованого, соціально-психологічного, феноменологічного, ресурсного та середовищного; на технологічному – експериментального підходу. Визначено методологічні принципи дослідження: науковості, системності, розвитку, суб'єктності, контекстуальності та міждисциплінарності, які забезпечують цілісність і валідність отриманих результатів.

5. Досліджено потреби здобувачів вищої освіти у соціальній підтримці. Студенти найбільше потребують інформаційної підтримки, яка допомагає їм орієнтуватися в освітньому середовищі, отримувати знання про можливості навчання, розвитку та соціального захисту. Важливою є також потреба в емоційній підтримці, що сприяє подоланню стресу, розвитку навичок емоційної саморегуляції та зміцненню психологічного благополуччя. Значна увага приділяється питанню соціальної інтеграції, оскільки здобувачі

вищої освіти потребують підтримки у встановленні соціальних зв'язків, формуванні почуття належності до академічної спільноти та розвитку комунікативних навичок. Окремо було підкреслено важливість забезпечення доступу до ресурсів підтримки, які допомагають долати навчальні, соціальні та особистісні труднощі. Результати дослідження підтвердили, що надання соціальної підтримки є необхідною умовою успішної адаптації здобувачів до умов навчання у закладах вищої освіти, сприяє їхньому особистісному розвитку, емоційній стійкості та формуванню професійної самосвідомості. Виявлені потреби стали основою для розробки інтегрованої програми соціальної підтримки, спрямованої на комплексний супровід здобувачів освіти на всіх етапах їхнього навчання.

6. Обгрунтовано програму комплексної соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, яка ґрунтується на біосоціальному підході та інтегрує положення теорії соціальної підтримки, когнітивно-поведінкового підходу, екзистенційно-гуманістичної психології, позитивної психології та системної теорії. За підсумками дослідження встановлено, що у здобувачів, які брали участь у реалізації програми, спостерігалися статистично значущі позитивні зміни. Зокрема, було зафіксовано підвищення рівня інформованості про можливості освітнього середовища, розвиток навичок емоційної саморегуляції, зростання соціальної активності, покращення психологічного благополуччя та зміцнення професійної самосвідомості. Дані дослідження свідчать про істотне зниження рівня стресу і тривожності серед учасників експериментальної групи, зростання рівня адаптації до навчального середовища та активізацію особистісних ресурсів. Таким чином, отримані результати підтвердили ефективність розробленої програми соціальної підтримки та її позитивний вплив на розвиток і успішність здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бибик Д. Д. Лідерство та соціальна згуртованість молоді: перспективи забезпечення розвитку в умовах сучасних викликів. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2022 рік. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. С. 29.
2. Бурназова В., Юдіна А. Психологічна підтримка ментального здоров'я учасників освітнього процесу в Україні в умовах війни. *Психолого-педагогічні науки*. 2024. № 1. С. 136–143. DOI: 10.31654/2663-4902-2024-PP-1-136-143
3. В Україні запроваджено комплексну соціальну послугу з формування життєстійкості. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zaprovadzhenno-kompleksnu-sotsialnu-posluhu-z-formuvannia-zhyttiostiikosti> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Вартанова О. В. Діагностика раціональності в економічній поведінці майбутніх менеджерів. *Економіка і суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/965/923> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Григошкіна Я. В. Сучасні технології викладання іноземних мов: аналіз технологій для забезпечення ефективної індивідуальної освіти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 21. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/17> (дата звернення: 10.04.2025).
6. Данилевський В., Чепурна Н. Особливості освітньої діяльності в умовах воєнного часу. *Педагогічний вісник*. 2022. № 1-2. С. 2–5. URL: https://znayshov.com/FR/14278/PP_1_2-4-7.pdf
7. Дуткевич Т. В., Савицька О. В. Психологічний супровід професійної діяльності викладача вищої школи (з досвіду роботи соціально-психологічної служби університету). *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 11. С. 381–392.

8. Зеленська О. Ментальне здоров'я – один із найбільших глобальних викликів майбутнього. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-mentalne-zdorovya-odin-iz-najbilshih-globalni-85665> (дата звернення: 14.04.2025).
9. Зінченко О. Психологічні умови ефективності дистанційного навчання під час війни. *Вісник Львівського університету*. 2022. № 13. С. 71–77. URL: <https://doi.org/10.30970/PS.2022.13.9> (дата звернення: 14.04.2025).
10. Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. Виклики навчання та викладання в умовах війни. *Молодь і ринок*. 2022. № 6(204). С. 83–88. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/260171/261819> (дата звернення: 14.04.2025).
11. Лазаренко В. І. Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті. *Актуальні проблеми напрямків психологічної роботи в закладах вищої освіти: матеріали Всеукраїнського круглого столу*. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2021. С. 70–78.
12. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології: Консультативна психологія і психотерапія*. 2018. Вип. 14. С. 26–64.
13. Литвинова І., Балабанова К., Різак Г. Технології та інновації для покращення психологічного комфорту здобувачів освіти в онлайн-освіті. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4 (22). С. 1148–1163. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/download/11215/11274> (дата звернення: 14.04.2025).
14. Ломакович В. Підвищення мотивації студентів під час вивчення практичного курсу німецької мови в умовах дистанційного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2021. № 2. С. 113–120. URL: <https://www.researchgate.net/publication> (дата звернення: 10.04.2025).
15. Мирончук Н. М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії. *Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації*

нової української школи: зб. наук.-метод. праць за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2017. С. 62–67.

16. Недашківська Т. Є. Експеримент у психолінгвістиці (з досвіду роботи): монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 230 с.

17. Новак Т. В., Ярощук М. В. Психологічний супровід учасників освітнього процесу в реаліях війни в Україні. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка.* 2023. № 17. С. 161–169. URL: <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17>.

18. Педагогічна психологія : навч. посібник Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 168 с

19. Періг І. М. Пошук ресурсів як умова підтримки ментального здоров'я особистості. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: зб. тез IV Міжнародної наукової конф.* Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 32–33.

20. Періг І. М. Психологічне здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах війни: напрями підтримки і збереження. *Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конф.* Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 254–256.

21. Правила безпеки та можливості отримання допомоги у період конфлікту в Україні. Авт. кол.: В. Л. Андреєнкова, Т. В. Войцях, Л. Г. Ковальчук та ін. К. : Агентство «Україна». 2014. 48 с.

22. Предко В. В. Психотехнологія розвитку життєстійкості особистості вчителя. *Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція): практичний посібник за наук. ред. В. Панка.* Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. С. 69–104.

23. Соціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. Андреєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П.,

Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 149 с.

24. Соціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 149 с.

25. Романовська Д. Д. Розвиток емоційної саморегуляції педагогів України під час війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 3. С. 76–79. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.3.15> (дата звернення: 15.04.2025).

26. Ружицька Н. І. Психоемоційна підтримка здобувачів освіти в умовах війни. Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану : електронний збірник Матеріалів регіонального науково-практичного семінару (м. Біла Церква, 26 квітня 2024 р.). Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. С. 136–140.

27. Савельчук І. Б. Очікування та орієнтація на майбутнє: виклики під час війни для сучасної учнівської та студентської молоді. *Повоєнна Україна і Світ: філософський, правовий та гуманітарний дискурси*. Київ, 2022. С. 68.

28. Смольська Л. Психологізація освіти як необхідна умова підвищення професіоналізму педагогів *Нової української школи*. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 3(99). С. 92–94. DOI: 10.37026/2520-6427-2019-99-3-92-95

29. Соціально успішна особистість: сутність і технології виховання: навч.- метод. посіб. Федорченко Т.Є. (ред.), Кириченко В.І., Нечерда В.Б., Тарасова Т.В., Безрук К.О., Гарбузюк І.В. Кропивницький: ІмексЛТД, 2022. 181 с.

30. Степаненко І. Відповідальне ставлення особистості до життя: структурно-функціональний вимір. *Філософія освіти*. 2006. № 1 (3). С. 122–131.

31. Столярик О. Ю. Стратегії соціальної підтримки сімей, які виховують дітей з аутизмом. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2020. Вип. 2 (131). С. 45–50.
32. Технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду: навчально-методичний посібник за заг. ред. А. О. Полянничко, А. В. Кирилюк. Суми: Цьома, 2020. 336 с.
33. Ткачишина О. Р. Проблема ментального здоров'я в Україні: психологічний аналіз. *Габітус*. 2023. Вип. 53. С. 207–211.
34. Трубавіна І. Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю: дис. д-ра пед. наук: 13.00.05. Харків, 2009. 595 с.
35. Шабдур І. В. Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2020. №3. С.24-28
36. Kurapov A., Pavlenko V., Drozdov A., Bezliudna V., Reznik A., Isralowitz R. Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel. *Journal of Loss and Trauma*. 2023. № 28(2). P. 167–174. URL: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838> (дата звернення: 16.04.2025).
37. Barker C., Pistrang N. Psychotherapy and social support: integrating research on psychological helping. *Clinical Psychology Review*. 2002. Vol. 22. P. 361–379.
38. Ertl S., Hartinger A., Kücherer B., Furtak E. M. Formative Assessment in German Student-Teacher-Conference Format: Student Perceptions and Implications for Motivational Aspects of Learning. *International Journal of Elementary Education*. 2022. P. 64–75. URL: <https://opus.bibliothek.uni-augsburg.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/92818> (accessed: 10.04.2025).
39. Frydenberg E. E. Beyond coping: Meeting goals, visions, and challenges. Oxford University Press, 2002.
40. Gerhard U., Hoelscher M., Marquardt E. Knowledge Society, Educational Attainment, and the Unequal City: A Sociospatial Perspective. *Space*,

place and educational settings. Springer International Publishing. P. 7–31. URL: https://www.researchgate.net/publication/356719348_Knowledge_Society_Educational_Attainment_and_the_Unequal_City_A_Sociospatial_Perspective (accessed: 10.04.2025).

41. Gleason M., Iida M. Social Support. *APA Handbook of Personality and Social Psychology* eds. J. Simpson, J. Dovidio. *Washington, DC: American Psychological Association, 2015. Vol. 2. P. 351–370.*

42. Hobfoll S. E. *Stress, culture, and community: The psychology and philosophy of stress.* Springer Science & Business Media, 2004.

43. Kazmaier D., Weber F. *Universität in der Pandemie.* Bielefeld: transcript, 2023. 478 S. DOI: <https://doi.org/10.25656/01:28434>.

44. Luthar S. S. Resilience in development: A synthesis of research across five decades. *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* eds. D. Cicchetti, D. J. Cohen. *New York: Wiley, 2006. P. 740–795.*

45. Luthar S. S., Cicchetti D., Becker B. The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development.* 2000. Vol. 71. P. 543–562.

46. Maddi S. R. The story of hardiness: Twenty years of theorizing, research, and practice. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research.* 2002. Vol. 54(3). P. 173–185.

47. Neenan M. *Developing Resilience: A Cognitive-Behavioural Approach.* 2nd ed. Routledge, 2017.

48. Pasternack P. *Unterscheidungen.* Wissenschaftskommunikation, neu sortiert. Wiesbaden: Springer VS, 2022. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-658-39177-5_13.

49. Schumann J. H., Crowell S. E., Jones N. E., Lee N., Schuchert S. A., Wood L. A. *The Neurobiology of Learning: Perspectives from Second Language Acquisition.* Lawrence Erlbaum Associates, 2004. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/57087/1/155pdf.pdf> (accessed: 10.04.2025).

50. Volkova N. P., Rizun N. O., Nehrey M. V. Data science: opportunities to transform education. Proceedings of the 6th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2018). Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018. P. 48–73.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Interpersonal Support Evaluation List» (ISEL)

INTERPERSONAL SUPPORT EVALUATION LIST (ISEL)

Reference:

Cohen, S., & Hoberman, H. (1983). Positive events and social supports as buffers of life change stress. *Journal of Applied Social Psychology, 13*, 99-125.

Description of Measure:

A 40-item scale made up of four subscales. The subscales are: 1.) Tangible Support

2.) Belonging Support 3.) Self-esteem Support 4.) Appraisal Support.

Participants rate each item's statement on how true or false they believe it is for themselves. All answers are given on a 4-point scale ranging from "Definitely True" to "Definitely False".

Abstracts of Selected Related Articles:

Dunkel-Schetter, C., Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1987) Correlates of social support receipt. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 71-89

Psychological correlates of social support receipt were examined in an investigation of stress and coping among 150 middle-aged community residents. Subjects were interviewed monthly for 6 months, each time concerning a specific stressful situation in the previous month. Social support received and methods of coping were assessed each time, as well as other variables. Factors hypothesized to be associated with support receipt were person predispositions, appraisal patterns with regard to specific stressful encounters, and coping strategies used. Each was most strongly associated with a particular type of social support. Person predispositions related most strongly to emotional support received, appraisal factors related most strongly to aid, and coping strategies related most to informational support received. Furthermore, of the three sets of variables, the individual's ways of coping appeared to be most strongly associated with all types of social support received. Two implications are explored. First, we suggest that the three types of social support studied represent different constructs with different antecedents and consequences. Second, we argue that coping behavior provides interpersonal cues regarding what is wanted or needed in a stressful situation and that the members of the social environment respond accordingly.

Taylor, S. E. & Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin, 103*, 193-210

Many prominent theorists have argued that accurate perceptions of the self, the world, and the future are essential for mental health. Yet considerable research evidence suggests that overly positive self-evaluations, exaggerated perceptions of control or mastery, and unrealistic optimism are characteristic of normal human thought. Moreover, these illusions appear to promote other criteria of mental health, including the ability to care about others, the ability to be happy or contented, and the ability to engage in productive and creative work. These strategies may succeed, in large part, because both the social world and cognitive-processing mechanisms impose filters on incoming information that distort it in a positive direction; negative information may be isolated and represented in as unthreatening a manner as possible. These positive illusions may be especially useful when an individual receives negative feedback or is otherwise threatened and may be especially adaptive under these circumstances.

Cohen S., Mermelstein R., Kamarck T., & Hoberman, H.M. (1985). Measuring the functional components of social support. In Sarason, I.G. & Sarason, B.R. (Eds), *Social support: theory, research, and applications*. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff.

In the last several years, we have been interested in the role social supports play in protecting people from the pathogenic effects of stress. By social supports, we mean the resources that are provided by other persons (cf. Coehn & Syme, 1985). Although others have investigated and in some cases found evidence for a “buffering” hypothesis—that social support protects persons from the pathogenic effects of stress but is relatively unimportant for unexposed individuals, there are difficulties in interpreting this literature. First, there are almost as many measures of social support as there are studies. Hence it is difficult to compare studies and to determine why support operates as a stress buffer in some cases, but no in others. Second, in the vast majority of work, support measures are used without regard to their psychometric properties or their appropriateness for the question under study. For example, studies using measures assessing the structure of social networks (e.g., how many friends do you have?) are seldom distinguished from those addressing the functions that networks might serve (e.g., do you have someone you can talk to about personal problems?). In fact, in many cases, structural and functional items are thrown together into single support indices resulting in scores that have little conceptual meaning. In the context of the limitations of earlier work, we developed our own social support instrument to study the support buffering process. This chapter describes the questions we wanted to address, the assumptions we needed to make in order to develop an instrument that addressed these questions, the instrument itself, its psychometric properties, and data on the relationship between support and well-being that has been collected by ourselves and others with this instrument.

INSTRUCTIONS: This scale is made up of a list of statements each of which may or may not be true about you. For each statement check “definitely true” if you are sure it is true about you and “probably true” if you think it is true but are not absolutely certain. Similarly, you should check “definitely false” if you are sure the statement is false and “probably false” if you think it is false but are not absolutely certain.

1. There are several people that I trust to help solve my problems. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)
2. If I needed help fixing an appliance or repairing my car, there is someone who would help me.
____ definitely true (3) ____ definitely false (0) ____ probably true (2) ____ probably false (1)
3. Most of my friends are more interesting than I am. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)
4. There is someone who takes pride in my accomplishments. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)
5. When I feel lonely, there are several people I can talk to. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)
6. There is no one that I feel comfortable to talking about intimate personal problems. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)
7. I often meet or talk with family or friends. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
____ probably true (2) ____ probably false (1)

8. Most people I know think highly of me. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

9. If I needed a ride to the airport very early in the morning, I would have a hard time finding someone to take me.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

10. I feel like I'm not always included by my circle of friends. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

11. There really is no one who can give me an objective view of how I'm handling my problems.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

12. There are several different people I enjoy spending time with. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

13. I think that my friends feel that I'm not very good at helping them solve their problems.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

14. If I were sick and needed someone (friend, family member, or acquaintance) to take me to the doctor, I would have trouble finding someone.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

15. If I wanted to go on a trip for a day (e.g., to the mountains, beach, or country), I would have a hard time finding someone to go with me.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

16. If I needed a place to stay for a week because of an emergency (for example, water or electricity out in my apartment or house), I could easily find someone who would put me up.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

17. I feel that there is no one I can share my most private worries and fears with. ___ definitely true (3)

___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

18. If I were sick, I could easily find someone to help me with my daily chores. ___ definitely true (3)

___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

19. There is someone I can turn to for advice about handling problems with my family. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

20. I am as good at doing things as most other people are. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

Self Report Measures for Love and Compassion Research: *Social Support*

21. If I decide one afternoon that I would like to go to a movie that evening, I could easily find someone to go with me.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

22. When I need suggestions on how to deal with a personal problem, I know someone I can turn to.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

23. If I needed an emergency loan of \$100, there is someone (friend, relative, or acquaintance) I could get it from.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

24. In general, people do not have much confidence in me. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)
___ probably true (2) ___ probably false (1)

25. Most people I know do not enjoy the same things that I do. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

26. There is someone I could turn to for advice about making career plans or changing my job.

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

27. I don't often get invited to do things with others. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)
___ probably true (2) ___ probably false (1)

28. Most of my friends are more successful at making changes in their lives than I am. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

29. If I had to go out of town for a few weeks, it would be difficult to find someone who would look after my house or apartment (the plants, pets, garden, etc.).

___ definitely true (3) ___ definitely false (0) ___ probably true (2) ___ probably false (1)

30. There really is no one I can trust to give me good financial advice. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

31. If I wanted to have lunch with someone, I could easily find someone to join me. ___ definitely true (3) ___ definitely false (0)

___ probably true (2) ___ probably false (1)

Self Report Measures for Love and Compassion Research: *Social Support*

32. I am more satisfied with my life than most people are with theirs. ____ definitely true (3)
 ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)
33. If I was stranded 10 miles from home, there is someone I could call who would come and get me.
 ____ definitely true (3) ____ definitely false (0) ____ probably true (2) ____ probably false (1)
34. No one I know would throw a birthday party for me. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)
35. It would be difficult to find someone who would lend me their car for a few hours. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)
36. If a family crisis arose, it would be difficult to find someone who could give me good advice about how to handle it.
 ____ definitely true (3) ____ definitely false (0) ____ probably true (2) ____ probably false (1)
37. I am closer to my friends than most other people are to theirs. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)
38. There is at least one person I know whose advice I really trust. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)
39. If I needed some help in moving to a new house or apartment, I would have a hard time finding someone to help me.
 ____ definitely true (3) ____ definitely false (0) ____ probably true (2) ____ probably false (1)
40. I have a hard time keeping pace with my friends. ____ definitely true (3) ____ definitely false (0)
 ____ probably true (2) ____ probably false (1)

Scoring:

Items 3, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 39, and 40 are reverse scored. Items 1, 6, 11, 17, 19, 22, 26, 30, 36, and 38 make up the Appraisal Support Subscale Items 2, 9, 14, 16, 18, 23, 29, 33, 35, and 39 make up the Tangible Support Subscale Items 3, 4, 8, 13, 20, 24, 28, 32, 37, and 40 make up the Self-Esteem Support Subscale Items 5, 7, 10, 12, 15, 21, 25, 27, 31, and 34 make up the Belonging Support Subscale.

All scores are kept continuous.

Self Report Measures for Love and Compassion Research: *Social Support*

Berlin Social-Support Scales (BSSS)

Originally designed for Coping with Cancer Surgery Settings

Ralf Schwarzer & Ute Schulz, [2000](#)

I. Perceived Available Support

Emotional

1. There are some people who truly like me.
2. Whenever I am not feeling well, other people show me that they are fond of me.
3. Whenever I am sad, there are people who cheer me up.
4. There is always someone there for me when I need comforting.

Instrumental

5. I know some people upon whom I can always rely.
6. When I am worried, there is someone who helps me.
7. There are people who offer me help when I need it.
8. When everything becomes too much for me to handle, others are there to help me.

II. Need for Support

1. When I am down, I need someone who boosts my spirits.
2. It is important for me always to have someone who listens to me.
3. Before making any important decisions, I absolutely need a second opinion.
4. I get along best without any outside help)- (.

III. Support Seeking

1. In critical situations, I prefer to ask others for their advice.
2. Whenever I am down, I look for someone to cheer me up again.
3. When I am worried, I reach out to someone to talk to.
4. If I do not know how to handle a situation, I ask others what they would do.
5. Whenever I need help, I ask for it.

IV. Actually Received Support (Recipient)

Think about the person who is closest to you, such as your spouse, partner, child, friend, and so on.
How did this person react to you during the last week?

1. This person showed me that he/she loves and accepts me. (EMO)
2. This person was there when I needed him/her. (INST)
3. This person comforted me when I was feeling bad. (EMO)
4. This person left me alone. (-) (EMO)
5. This person did not show much empathy for my situation. (-) (EMO)
6. This person complained about me. (-) (EMO)
7. This person took care of many things for me. (INST)
8. This person made me feel valued and important. (EMO)
9. This person expressed concern about my condition. (EMO)
10. This person assured me that I can rely completely on him/her. (EMO)
11. This person helped me find something positive in my situation. (INF)
12. This person suggested activities that might distract me. (INF)
13. This person encouraged me not to give up. (EMO)
14. This person took care of things I could not manage on my own. (INST)
15. In general, I am very satisfied with the way this person behaved. (SAT)

- EMO = emotional support
- INST = instrumental support
- INF = informational support
- SAT = satisfaction with support
- EMO = emotional support
- INST = instrumental support
- INF = informational support
- SAT = satisfaction with support

V. Provided Support (Provider)

For a Male Patient

Now think about the patient. How did you interact with him during the past week?

(Note: Negative Items have been eliminated from the [2001](#) Cancer Surgery Study.)

1. I showed him how much I cherish and accept him. (EMO)
2. I was there when he needed me. (INST)
3. I comforted him when he was feeling bad. (EMO)
4. I left him alone. (EMO)
5. I did not have much empathy for him. (–) (EMO)
6. I criticized him. (–) (EMO)
7. I did a lot for him. (INST)
8. I made him feel valued and important. (EMO)
9. I expressed my concern about his condition. (EMO)
10. I reassured him that he can rely completely on me. (EMO)
11. I helped him find something positive in his situation. (INF)
12. I suggested an activity that might distract him. (INF)
13. I encouraged him not to give up. (EMO)
14. I took care of daily duties that he could not fulfill on his own. (INST)
 - EMO = emotional support
 - INST = instrumental support
 - INF = informational support

VI. Protective Buffering Scale – Support Provider/Support Recipient

1. I kept all bad news from him. (him or her: we print different forms for men and women)
2. I avoided everything that could upset him.
3. I showed strength in his presence.
4. I did not let him notice how bad and depressed I really felt.
5. I avoided any criticism.
6. I pretended to be very strong, although I did not feel that way.

Ryff's Psychological Well-Being Scales (PWB), 42 Item version

Please indicate your degree of agreement (using a score ranging from 1-6) to the following sentences.

1. I am not afraid to voice my opinions, even when they are in opposition to the opinions of most people.
2. In general, I feel I am in charge of the situation in which I live.
3. I am not interested in activities that will expand my horizons.
4. Most people see me as loving and affectionate.
5. I live life one day at a time and don't really think about the future.
6. When I look at the story of my life, I am pleased with how things have turned out.
7. My decisions are not usually influenced by what everyone else is doing.
8. The demands of everyday life often get me down.
9. I think it is important to have new experiences that challenge how you think about yourself and the world.
10. Maintaining close relationships has been difficult and frustrating for me.
11. I have a sense of direction and purpose in life.
12. In general, I feel confident and positive about myself.
13. I tend to worry about what other people think of me.
14. I do not fit very well with the people and the community around me.
15. When I think about it, I haven't really improved much as a person over the years.
16. I often feel lonely because I have few close friends with whom to share my concerns.
17. My daily activities often seem trivial and unimportant to me.
18. I feel like many of the people I know have gotten more out of life than I have.
19. I tend to be influenced by people with strong opinions.
20. I am quite good at managing the many responsibilities of my daily life.
21. I have the sense that I have developed a lot as a person over time.

Strongly disagree

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5

Strongly agree

6

6 6

6 6 6 6

6

6 6 6 6 6 6

6

6 6 6 6 6 6

22. I enjoy personal and mutual conversations with family members or friends.
23. I don't have a good sense of what it is I'm trying to accomplish in life.
24. I like most aspects of my personality.
25. I have confidence in my opinions, even if they are contrary to the general consensus.
26. I often feel overwhelmed by my responsibilities
27. I do not enjoy being in new situations that require me to change my old familiar ways of doing things.
28. People would describe me as a giving person, willing to share my time with others.
29. I enjoy making plans for the future and working to make them a reality.
30. In many ways, I feel disappointed about my achievements in life.

- It's difficult for me to voice my own opinions on controversial
31. matters.
 32. I have difficulty arranging my life in a way that is satisfying to me.
 33. For me, life has been a continuous process of learning, changing, and growth.
 34. I have not experienced many warm and trusting relationships with others.
 35. Some people wander aimlessly through life, but I am not one of them
 36. My attitude about myself is probably not as positive as most people feel about themselves.
I judge myself by what I think is important, not by the values of
 37. what others think is important.
 38. I have been able to build a home and a lifestyle for myself that is much to my liking.
 39. I gave up trying to make big improvements or changes in my life a long time ago.
 40. I know that I can trust my friends, and they know they can trust me.
 41. I sometimes feel as if I've done all there is to do in life.
 42. When I compare myself to friends and acquaintances, it makes me feel good about who I am.

1 2 3 1 2 3 1 2 3

1 2 3

1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3

1 2 3

4 5 6 4 5 6 4 5 6

4 5 6

4 5 6 4 5 6 4 5 6 4 5 6

4 5 6

1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6

Scoring Instruction:

1) Recode negative phrased items: #3,5,10,13,14,15,16,17,18,19,23,26,27,30,31,32, 34, 36, 39, 41.
(i.e., if the scored is 6 in one of these items, the adjusted score is 1; if 5, the adjusted score is 2 and so on...)

2) Add together the final degree of agreement in the 6 dimensions:

1. **Autonomy:** items 1,7,13,19,25, 31, 37

2. **Environmental mastery:** items 2,8,14,20,26,32,38

3. **Personal Growth:** items 3,9,15,21,27,33,39

4. **Positive Relations:** items: 4,10,16,22,28,34,40

5. **Purpose in life:** items: 5,11,17,23,29,35,41

6. **Self-acceptance:** items 6,12,18,24,30,36,42